

Serbska knihownja.

Zběrka serbskich ludowych spisow.

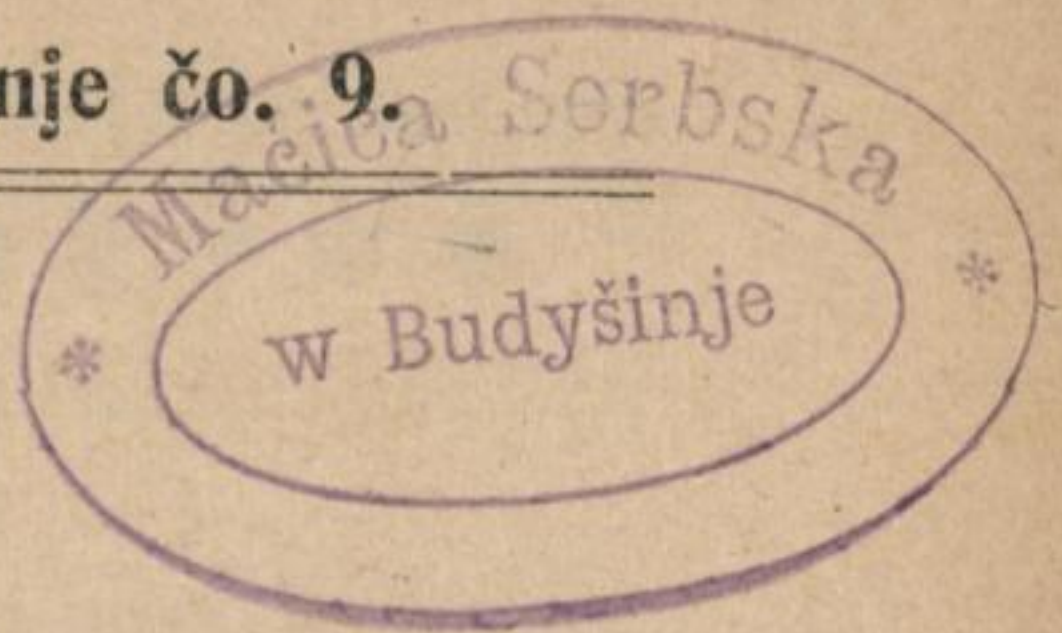
Nakładuje: Tow. ss. Cyrilla a Methoda.

Čiše L. A. Donnerhakec knihičišćeŕnje w Budyšinje.

Serbskeje knihownje č. 9.

Čěski nan a serbski syn.

Powědańčko ze stareho časa.

Napisał Jakub Nowak-Kaščanski.

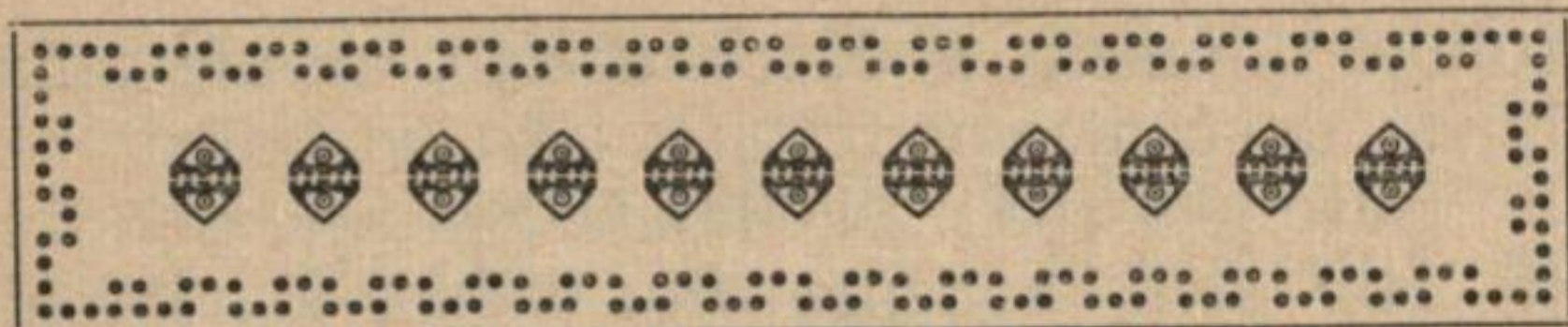
Wotćišć z „Łužiskeho Serba“ 1885.

W Budyšinje 1916.

2/8° - 63

I.

Mała khěžka w lěsu.

Hdyž w nětčišim času přez rjanu Łužicu džemy, wjeselimy so wšudžom nad rjanymi polami a zelenymi łukami. Wšudže su rjane šěroke čiste puće, po bokach hišće husto dosć z rjanymi sadowymi štomami posadźane. Na wsach widźimy wysoke khěže, kotrež su jara porědko ze słomu, najbóle z cyhelom abo ze šćěpjelom kryte.

Štóž to wšo nětikle widźi, mysli drje sebi mało hdy na to, zo je to wšo hakle we nowišim času nastalo. Haj, před dvě scě lětami to běchu tu hinaše wobstejnoscě. Tak rjanych polow a honow, nad kotrymiž so nětko tak dźiwamy, tehdom hišće wjele njebě; hdžež su nětko naše tučne zelene łuki, běše hišće najbóle ćmowy lěs. Wsow tehdom hišće tak wjele njebě kaž nětko a běchu tež wjele mjeńše a njenahladniše. Khěže njeběchu z kamjenjemi murjowane, ale běchu jenož z drjewa a hlíny. Bur dyrbyeše w tamnym času ke knježim na

robotu khodzić a ćežcy džělać, swoje pola husto dosć njewobdžěłane ležo wostajeć.

Běše lěta 1662. Njedaloko Sprewje něhdže tři abo štyri hodžiny wot města k połdnju ćehnješe so wulki čorny lěs. Šěroke sukate khójny a šwižne hladke šmrjóki puščachu jenož mało slónčnych pruhow k zemi. Bě runje nalěčo. Čopłe slónčko, kiž bě lědma hakle njelubu zymu přewinyło, wohrjewaše zemju. Wšě štomy běchu hižo počne pupkow, haj někotre mějachu samo łopjena. Ptački skakachu zasy wjesele po hažkach a tam a sem bórčeše tež hižo bručk.

Rjane nalětne wjedro bě tež stareho muža ze swojeje khěžki, kotraž skoro srjedz lěsa steješe, wuwabiło, a wón nětko pilnje swoju mału zahrodku přerywaše. Běše to wulki hobrski muž. Runjež měješe hižo khětrje šedziwe włosy, steješe tola hišće cyle runje a staroby njebě na nim póznać. Na jeho drasće drje bě widžeć, zo bě jemu hižo wjele lět slůžila, bě pak čista a wšě džěrki běchu derje zapłatane. Jeho wobličo bě zmoršćene a z wulkej šešeratej brodu wobrosćene. Na čole měješe čerwjenu bluznu, kotruž bě něhdy we wójnje wot njepřecělskeho mječa dóstał. Štóz jemu tak do čorneho wobliča pohlada a při tym jeho sylne stawy widžeše, drje so jeho husto najprjedy postróži, tola stróžele so minychu, hdyž jemu do wočow pohlada. Brunej wóčcy hladaštej tak přecelnje a lu-

boznje, zo dyrbješe jeho kóždy hnydom lubo měc.

Tutemu mužej rěkachu w cyłej wokolinje jenož „Měrtušec wojak“. Jan Měrtuš bě z małeje wjeski rodženy a bě wjetši džěl třicycílětneje wójny sobu činił. Při tym bě daloko po swěće wokoło přišoł a něštožkuli nawuknył. Wón móžeše nimo swojeje maćeřneje rěče tež hišće němsku, kotraž w tamnym času mjez Serbami hišće dołho tak rozšěrjena njebě, kaž to nětko husto dosć k škodze našeje narodneje rěče je. Nimo toho běše tež hišće čěsku nawuknył, dokelž džěn bu wulki džěl třicycílětneje wójny w Čechach wjedženy. Hdyž bě so skónčnje zasy domoj wrócił, njebě so jemu wo wsy wjacjacy spodobało, a bě sebi dowolnosć wu-prosył, zo smě so w lěsu zasydlic, hdžež nětko hižo na wšě pjatnaće lět přebywaše. Wón měješe w swojej khěžcy jenož dvě kozy, kotrejž sebi sam wobstara, a wulkeho kosmateho psa. „Wjelk“ běše nimo toho, zo dyrbješe dom stražować, tež hišće pólcaj nad zajacami a wšě kruće za wuši bjerješe, kotrejž so wobsedžeństwu jeho knjeza přejara bližachu; zo při tym tež druhdy staremu Janej kusk zaječeje pječeńki wotpadže, nje-móže jemu nictó za zło měc, wšako tež wšo, štož sam měješe, z Wjelkom džěleše.

Hdyž Jan tak pilnje w swojej zahrodcy džělaše, zasłyša nadobo Wjelka w lěsu šćow-

kać. To drje njebě jemu ničo nowe, ale zezda so jemu tež, kaž by tam džěćo zapłakało. Tuž wza hnydom swój łopač na khribjet a khwataše do keřkow. Wjelk dale bóle harowaše a bě słyšeć, zo bě něšto wulke wučušlił. Hdyž Jan cyle blizko přińdže, wuhlada tam cuzeho brodateho muža, kiž móžeše so Wjelka lědma wobróć. Njedaloko steješe mały, snadź dwělětny hólčec we wosebnej drasćičcy so z woběmaj ručkomaj ćeńkeho štomika džeržo. Runje hdyž bě tam Jan došoł, wuceže cucky muž krótki ale šěroki mječ z nóżnjow, zo by Wjelka lěpje wotehnał. Hdyž to stary wojak wuhlada, zawoła psa k sebi, dokelž so pře njeho boješe. Na to chcyše cuzy muž zasy małego hólca hrabnyć, ale hdyž tón wótře płakajo před nim čěkaše, wobaraše Jan, kotryž z toho sudžeše, zo hólčec cuzobnikowy njeje, jemu, a hdyž cuzbnik widžeše, zo z hobrskim mužom ničo njewučini, khwataše hrózbnje sakrujo zasy do lěsa.

Měrtušec wojak wza nětko cuzeho hólčka drje trochu njelěpje, ale jara přecelnje na rucy, zo by jeho do swojeje khěžki donjesł. Tón drje so woprědka wulkeho brodateho muža boješe, bórzy pak so na jeho přecelne přirěčowanje a z mučnosću změrowa, a hdyž skónčnje domoj dóńdžeštaj, bě Janej na rukomaj wusnył. Jan donjese jeho nutř a połoži jeho na mjehke lěhwo, kiž bě jemu z lisća a ze zeleneho mocha přihotował.

Jan w swojej małej khěžcy, kiž bě jenož při zemi twarjena, ničo njeměješe, štož runje nuznje njetrjebaše. We jstwje stejše blido a dwaj starej stołaj, wšo njebarbjene a khětro hubjenje džěłane. Při durjach stejachu na prawu ruku stare polcy, kotrež so na kóždeho hněwnje zatřasowachu, kiž kus krućišo wokoło nich teptaše. Na lěwu ruku běchu wulke kachle a za nimi hišće wjetša hela. Spody kachli stejachu wulke drjewjane škórnje, zuwak a Wjelkowe kortko. Pódla wisaše hišće na hozdzikach něšto Janoweje drasty. Jan měješe nimo jstwy a kuchiny, hdžež běše trawa kozomaj, hišće dvě komorje. W jenej, kotraž bě deleka, khowaše sebi swój grat, kiž w zahrodcy a lěsu trjebaše, jako hrabje, motyku, łopač, sekeru a druhe. We hornjej komorcy bě jeho křina a ložo.

Jan njebě ženje ženjeny był a tež w swójbach njebě wjele přebywał, dokelž bě so najprjedy jako wojak sam lutki po swěće wokoło bił, a nětko bydleše hižo dołhe lěta w swoim lěsu. Njewědžeše tohodla tež wjele, kak z džěćimi wobkhadžeć, a tuž činješe jemu mały hósć, kotrehož bě tak njenadžicy namakał, wulku wobćežnosć, z čim by jeho, dokelž tola zawěsće jara hlódny wotući, nasyćił. Přenje lěpše jemu tola tež njechaše dać, dokelž by w swojej dobroćiwosći wboheho hólčka rady derje wokřewił. — „Mi wšak mój čorny khlěb z kozacym twarožkom jara

derje słodzi, ale tón drje so tajkemu pacholkej tola njeby suwał“, rjekny sam při sebi. „Mam drje tu hišće wot Radžinec kusk šinki, ta pak budže jemu najskerje twjerda. Što jenož bych jemu tola přihotował? — Ach, ja Matyj!“ dyri so stary wojak na dobo do hłowy, „wšak mam kozy a mloko je jemu zawěšće najkhmańše.“ Hnydom džěše nětko swojej kozy podejić, zo by mloko prawje młode a dobre było. Potom džěše do jstwy, zo by hladał, hač mały cuzobnik hišće skoro njewotući. Tu namaka Wjelka, kiž bě sebi durje wočinił, na čož so wón nimale tak derje wusteješe, kaž Jan sam, a potom do jstwy běžał. Nětko steješe před małym hólčkom, přenjej nozy měješe na jeho lěhwo zaprětej a hladaše hosćej zadžiwany do wočow. Hdyž Jan zastupi, wiješe přecelnje z wopušu, njehibaše pak so z blaka. Knjez kiwny jemu, zo by džěčo njewubudził, a přistupi potom sam bliže. Dokelž hólčec hišće kruće spaše, wza sebi Jan z hornjeje polcoweje deski staru knihu, zo by ju kusk přehladał. Měješe tu něštožkuli ze swojeho žiwjenja zapisane, tež wo bitwach, kotrež běše sobu činił, tu najwažniše steješe. Jan w tutech knihach jara rady čitaše, za kóždeho druhého by wša próca podarmo była, tež jenož jenu stronu přečitać a zrozy- mić. Hdyž Janej mjenujcy jeho wučenosć dosahała njebě, běše tam wón wšelake zna- mjenja nastajał, kotrež jenož wón sam znaješe.

Hdyž bě Jan něhdže hodžinu takle sedzał, mjez tym zo bě so Wjelkej hižo dawno wostudžiło za muchami lójić, kotrež jeho šarowachu, a nětko smorčo na zemi ležeše, poča so na lěhwje hibać a słaby hlós zawoła: „Bjelko, Wáclav má hlad!“ — Wjelk khětře poskoči, hdyž to wusłyša, zo by tola nchtó před nim njezhonił, što je powědał. Jan pak posłuchaše cyle zadziwany, hdyž nětko mały hólčec z plačitym hlósom z nowa skoržeše, zo je hlódný. „Woprawdže, to je česka řeč!“ praji sam při sebi. „To so mi tež ženje džało njeje, zo tu w swojim hlubokim lěsu hišće jónu česki zasłyšu. Myslach sebi sam, zo sym ju cyle zabył, a nětk su mi to hišće runje tak znate zynki, kaž tehdom, hdyž běch z Wallensteinowym wójskom w Prazy. Haj čłowjek ma khmaňši pomjatk, hač sebi sam myslí a štož je so jemu hdy lubiło, na to tak snadnje zasy njezabudže.“ Na to wza Jan škličku z mlokem a dawaše hólcej. Tón drje njechaše najprjedy wot stareho wojaka ničo brać, ale dokelž bě hlódný a Jan jemu přecelnje přirěčowaše, wupi skónčnje mloko. Stary wojak wjeseleše so kaž džěčo, hdyž widžeše, zo jemu tak derje słodži; ale jeho wjesele njedyrbješe dołho trać. Přetož mały Wjacław, kaž bě so sam mjenował, poča tak khětře kaž bě so napił, zasy po česku za swojej Bětcynej wołać. Je to najskerje jeho pěstońča byla, a tuž njemóže jeje parować,

mysleše sebi Jan. Hdyž pak Bětcyna na wšě wołanje přecy njepríndže, da so hólčk skónčnje do płačkow, a runjež Jan wšo móžne z nim činješe, zo by jeho tróštował, njeda so tola na žane wašnje změrować. Jan nošeše jeho nutř a won, pokazowaše jemu wšo, štož tam w swojej khěžcy měješe, a sadži jeho skónčnje k Wjelkej, zo byštaj sebi hrałoj. Tu drje so Wjacław na Wjelka wusmja a zawoła: „Sultane“, bě tež widžeć, zo by jemu rady do kosmateje kože zajěł, ale hdyž so Wjelk po zdaću hańbowaše, so z tajkim pachołkom nasadźować, a tohodla na njeho nježiwaše, rozhněwa so z nowa a wołaše hišće bóle hač prjedy. Na posledku pak zasy z mučnosću wusny, a Jan wodychny trochu wolóženy.

„Sebi woprawdže njebych myslil, zo je džěci pěstonić tak ćežke džěło; to bych so tola skoro radšo z třomi njeprěcelemi bił. Nazajtra dyrby do wsy pohladać hić, hač mi nchtó małego čłowjeka wotewzał njeby. Při mni so jemu njelubi, a to drje najskerje tež lěpje njebudže.

Na to dóndže Jan mjelčo won, hdžež měješe hišće něštožkuli činić, a za khwilu wróci so zasy do jstwy. Tu sedžeše potom nimale cyłu nóc bjez spanja, stražujo swojeho lubuška, małego Wjacławka.

II.

Cuze džěčo namaka druhu domiznu.

Wulki lěs, w kotrymž Janowa khěžka stejese, bě, kaž smy hižo spomnili, njedaloko Sprewje. Hdžež bě lěsa kónc, tam bě započatk rjanych lukow, za kotrymiž zasy plódné pola scěhowachu, a naposledku při rěcy mała wjeska. Běštaj tam jeno dwaj wulkej buraj a něšto khěžkarjow. Wjeska jara rjana we plódnym blaku ležeše a wjesnjenjo tež toho-
dla khudži njeběchu. Štož bě wosebite zbožo za nich, bě to, zo njetrjebachu nihdže na robotu khodzić, kaž to prjedy hišće skoro wšudžom bě. W času, hdyž čěski kral Otakar přećiwo pohanskim Prusam čehnješe, bě wosobny a mócný ryčeř, kotromuž tale wjeska słušeše, sobu čahnył. Prjedy pak, hač bě swoju domiznu wopušćil, bě postajił, zo dyrbja wobydlerjo tejele wjeski, kotrychž běše přecy jara lubował, za wšě časy swobodni być a zo njetrjebaja za nikeho wjacy robotne džěła činić. Knjez njebě so wjacy z wójny wróćil, jeho hród bě po času, hdyž tam nchtó wjacy w nim njebydleše, rozpadał, jeno powostanki tam hišće wšitke na horje ležachu, hdžež bě hród něhdy stał. Wjesnjenjo chcychu z tym swój džak za dóstate prawo wopokazać, zo

tamny pomnik na swojeho dobroćela njewotwozychu. Běchu to wšitcy jara dobri ludžo. Mjez sobu běchu přecelnje a towařsnje žiwi, a hdyž tu cuzbnik k nim přińdže, štož wšak so runje husto njestawaše, chcyše jeho rad lubje kóždy hospodować. Wulkej buraj njeběštaj jeno samoj mjez sobu najlěpšej přecelej, ale podpjerowaštaj tež rad khudšich khěžkarjow, njeběchu-li so tamnym jónu žně radžiće abo bě-li jich druhe njezbožo potrjechiło.

Buraj rěkaštaj Radžin a Hanuš. Radžinec běštaj hižo wobstarnaj čłowjekaj a njeměještaj žanych dzěći. Hanušec pak njeběštaj hišće dołho ženjenaj. Wón wšak tež docyła jara mlody muž wjacy njebě, bě hižo w štyrcytym lěće, wona pak bě lědma pjećadwacyći. Jeje nan a mać běštaj so ze susodneje wsy, hdžež měješe jeje starši bratr kubło, k Hanušecom přecahnjaloj, zo byštaj při Marji byłoj, kotruž běštaj wot małosće dla jeje pěknosće a přecelnosće jara lubowaloj, a potom tež tohodla, dokelž bě Hanuš chcył, zo byštaj jeho w hospodařstwje podpjerowaloj. Hanušec kubło steješe při samej rěcy a Radžinec jemu napřečo přez puć.

Radžinec twarjenja běchu hišće nimale nowe. Wot puća dzěše do dwora krótki pućik. W dworje bě na prawu ruku domske. Napřečo wrotam bě rjana wulka bróžeń a na lěwu ruku běchu hródže.

Hdyž tam džensa do jstwy zastupimy, wi-
džimy tam Radžinec runje wšěch při snědanju.

We wulkej drjewjanej jstwje steji na prawicu wulke blido, na nim wulka škla poliwki a za nim sedži 9 čeladnych, pječo hólcy a štyri holcy. Radžinec mać khodži po jstwje, zo by hišće to a tamne přinošowała, a nan steji při wulkich polcach a powěda hólcam, što změja dopołdnja džělač. Pohonč a třećak dyrbitaj na rolu jěc a tamni dyrbja walčki rubać, na čimž změja hišće něšto dnjow džělač. Na to sydže so tež wón za blido, zo by sobu posnědał.

Hdyž běchu ze snědanjom nimale hotowi, zasłyšachu nadobo, zo w khěži něchtó tepta, a za khwilu wotewrichu so durje a Měrtušec wojak zastupi. To drje samo na sebi runje ničo tak jara dźiwne njebě, přetož Jan tam k nim husćišo přikhadžeše, ale džensa měješe wón małego hólca na rukomaj. Wšitcy zadźiwani na njeho hladachu, a Radžinec mać so skoro poča k Bohu wołać, hdyž tajki wopyt wuhlada.

„Wy sće přecy rěčeli, zo byšće rady takle synka měli“, poča Jan, „tu wam jeneho njesu. Tón je k tomu hižo trochu wotročeny, zo tak wulku haru z nim njezmějeće.“

Hdyž so jeho nětko wšitcy prašachu, što so to tola nječini a kak je k tomu džěsću přišoł, powědaše jim, štož smy hižo zhonili, a skónči potom: „To widźiće, zo jeho ja zdžeržeć njemóžu. Njemohł džěn so nihdy dosć za njeho starać, a z cyła małe džěčo bjez

žonjaceho wothladanja byc njemóže. Tuž so džensa rano, hdyž běch sebi najnuzniše doma sčinił, na puć podach, zo bych so woprašal, hač jedyn z waju, ty abo Hanuš, njebyštaj hólčka k sebi wzałoj. Bóh by wamaj wěsće něhdy mytował, hdyž byštaj so na khudej syrotcy smiliłoj.“

Radžinec mać bě mjez tym hižo małego Wjacława na rucy wzała a hdyž ji nětko mały hólčk ze swojimaj ručkomaj wobličo mawkaše a ji mjelčo, kaž zo by sebi hišće cyle wěsty njebył, mać rěkaše, wona khětře wotmołwi: „To so tola rozymi, zo te wbohe kurjo wot so njepóscelemy. Bóh by nas tola khostal, njechali so za nje starać. Njeje wěrnó, Jakubje! Dokelž namaj Bóh samymaj njeje žanych džěci wobradzil, je so nětko na druhe wašnje za naju postarał, a my chcemy te džěco zawěsće runje tak lubować, kaž by naju bylo.“

Radžinec nan hnydom kazaše, zo bychu tola po Hanuša doběželi, zo by tón tež widzał a wot Jana sameho slyšal, što bě so stało. „Džěco pak pola nas wostanje“, wón tež hnydom přistaji, „Hanuš móže sam hišće džěci dóstać, wšak hišće tak dołho ženjeny njeje, a pola naju je tola wša nadžija podarmo.“

Bórzy tam Hanuš tež přińdže, a wona běše, wuslyšawši, što pola Radžinec maja, runy puć sobu přišla. Hanuš bě pornjo Radžinej sylny wulki muž. Radžin bě mjenujcy mały, suchi mužik, bě jara dobroćiwý a přecelny.

Hanuš bě wjetši; ale runjež wón husto trochu čornje hladaše, bě wón tola tež tak pěkny kaž Radžin a wšitcy we wokolnosći, najbóle khudži ludžo, teju mužow jenak jara lubowachu a česćachu.

„Što so to pola was tola nječini“, směješe so Hanuš ducy nutř, „to wam tu nadobo dwě léce stare džěčo přinjesu, a to hišće tajkile stary wojak. Na, Jano, jeli by so runje radžiło, wšak mohł nam tež tajkeho pacholka wobstarać. Naša Madlena by tajkeho hólčka tež rady wzała!“

„Haj, to wšak bych jeho ja rad lubje wothladała“, přihłosowaše jeho žena. „Ale tajke něšto sebi tola božedla njechamy přeć. Bóh wě, w kajkej starosći traš jeho staršej nětko staj. Tón njechmanik tam w lěsu, kotremuž je Jan te džěčo wotewzał, tola zawěsće jeho nan był njeje. Štó wě, što je to do čłowjeka bylo, snadź je džěčo něhdže kradnył a jeho wbohej staršej njebudžetaj wědžeć, hač je žiwe abo mortwe a hdže mataj je pytać. To dyrbi tola žalostna zrudoba za staršej być, a ja to njebych nikemu, ani swojemu najhóršemu njepřećelej, přała.“

Wšitcy přihłosowachu Madlenje a wobžarowachu wbohej staršej. Při tym Jan potom powědaše, zo drje je džěčo najskerje českich staršich, dokelž běše hólcec něšto českich słowow powědał a dokelž tež mjeno Wjacław,

kaž běše so hólčk sam mjenował, na čěšćinu pokazowaše.

„Ćim lěpje“, praji na to Radžin, „tak džěn je syn ze sotrowskeho naroda a z ćim wjetšej lubosću a starosću chcemy sebi jeho wothladać. Wšak so powěda, zo su před wjacystami lět čěskeho prynca, kiž je tež Wjacslaw rěkał a pozdžišo kral był, we Łužicy a to we Žitawje wukubłali.

„Za tym pytać, hdže traš je so džěčo zhubiło, to so nětko njehodži“, rjekny Hanuš. „Skhowajće sebi drasćičku, w kotrejž je, a jeli ma hišće što druge tajke na sebi, — wšo druge dyrbiće do Božeje wole poručić. To je jenož, zo móžeće so tola z něčim wupokazać, jeli traš by pozdžišo hdy trěbne było.“

„Haj, to wšak Bóh sam wšo najlěpje powjedže; my chcemy swoju winowatosć činić, a za wšo druge wšak so wón postara, kaž budže po joho swjatej woli“, přistaji hišće Radžinec mać.

Potom powědaše Hanuš, zo je chcył runje te dny jónu do města jěć. Wón mjenješe, zo drje by najlěpje bylo, hdy by tam nětko hnydom nazajtra jěl, a Radžinec mohłoj sobu jěć, zo byštaj sebi to a druge wobstaraloj; při tej składnosći móhli so tež woprašec, hač traš so tam za džěsćom nchtó prašał njeje. Potom džěštaj Hanušec domoj, zo byštaj sebi hišće něštožkuli sobu do města přihotowałoj, přetož w tamnym času njebě tež krótki puć

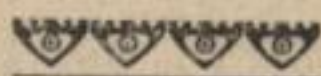
bjez wulkich wobćežnosćow a strachow, a wšo dyrbješe w dobrym rjedže być, njechaše-li štó, zo by po puću něšto na překi přišlo.

Radžinec mać měješe cyły dzeń z pěstonjenjom skoro dosć činić. Małemu Wjacslawej bě so bórzy při njej zalubiło. Runjež wona z mało słowow, kotrež móžeše hólčk powědać, lědma pjaty džěl rozymješe, wona tola bórzy pózna, što chcyše, a tak sebi wonaj za krótki čas wšitko rozymještaj. Najprjedy běše tam Jan hišće khwilu wostał, a tón ji potom słowa, kotrež Wjacslaw najhusćišo wołaše, přełoži. Potom běše so Jan zasy do swojeho lěsa podał, přilubiwši, zo tola bórzy zasy pohladać přińdže, přetož: „hólc je tola tak kaž mój tež sobu“, wón smějo přistaji.

Pozdžišo namaka Radžinec mać hišće, zo měješe hólčk wokoło šije mału kapslku wisajo, kotraž pak bě z někajkim tajnym zamkom zamknjena; nchtó njemóžeše ju wotewrić. Dokelž so Radžinec mać boješe, zo mohł Wjacslawk kapslku zhubić, hdyž ju wokoło šije nosy, a dokelž so ji wažne zdaše, zo by so za pozdžiše časy zdžeržala, skhowa ju wona njewotewrjenu.

Nazajtra jědžeše Hanuš z Radžinecami do města. Hanušowa dyrbješe tak dołho Wjacslawka pěstonić, štož wšak wona jara rady činješe. W měsće drje so woni wšudžom wo to starachu, hač so tam nchtó za džěsćom naprašował njebě. Radžinecy so skoro kóždy

raz bojachu, hdyž so zasy někeho prašachu, zo móhli swojeho synka tak khětře zasy zhubić, — mějachu jeho hižo jara rady. Ale nchtó ničo prajić njewědžeše. Hdyž běchu sebi to tamne nakupili, wosebje Radžinec mać wšela-keje drasty za swojeho synka, jědžechu zasy dom, přeswědčeni, zo małego Wjacslawa zdžerža.

III.

Młode lěta.

Bóh ma swoje puće, kotrež su často wjele hinaše dyžli čłowjeske. Daloko w čěskim kraju je złośtnik wbohimaj staršimaj džěčo rubił a w cuzej Łužicy, hdžež sebi wón přez lěsy puće pyta, zo bychu ludžo jeho zleho skutka nje-pytli, tu zniči Bóh jeho zle wotpohlady z tym, zo jemu džěčo wzac da. Bóh dari potom džěsću domiznu, hdžež so hač na najlěpje za nje staraja. Tak Bóh wšitko, haj same čłowjeske zle skutki k lěpšemu wjedže.

Mały Wjacslaw měješe pola Radžinec wšitko, štož móžeše sebi jeno přeć. Radžinec mać wothlada jeho nanajlubosćiwšo a najstarosćiwšo, a žadyn woprawdžity nan njeby so za swoje džěčo lěpje starać mohł, dyžli

so Radzinec nan za njeho staraše. Cyły dom bu małemu hólčkej dobry, a kóždy jemu rad něšto k woli sčini. Wjacław pak bě tež woprawdže lubozne džěčo. Ličcy běštej čerwjenej kaž jabłučcy, brunej wóčcy so na kóždeho přecelnje zyboleštej. Čorno-brune, kudžerjawe włosy stejachu jemu kaž wěnc wokoło lubozneho wobliča. Tež Hanušec mějachu hólčka jara rady. Hdyž Radzinec mać hdže džěše, hdžež swojeho synka sobu wzac njemóžeše, njesmědžeše jeho nchtó druhi pěstonic hač Hanušowa. Hdyž štó Hanušec něhdže přińdže, njezaby zawěsće ženje Wjacławkej něšto sobu přinjesć.

Husćišo hač hdy přjedy khodžeše nětko tež Jan, Měrtušec wojak, ze swojeho lěsa do wsy a bórzy jeho Wjacław jara derje znaješe, přetož kóždy raz přinjese jemu Jan něšto sobu, najbóle wšelake jahodki, kotrež běše jemu ducy po puću našćipał. Jan staraše so tež pilnje wo to, zo Wjacław česke słowa, kotrež běše mohł, zasy zabył njeby, a wučese jeho skoro kóždy raz něšto nowych měnjo: „To nchtó njewě, k čomu je dobre. Štož je čłowjek jónu mohł, to dyrbi so jemu zdžeržec, je-li móžno, a Wjacław wuknje džěn z tym swoju maćeřšćinu. Kak zo móže w pozdžišim času něhdže přińc, hdžež to trjeba. Pozdžišo móže při mni tež hišće němski nawuknyć, jeli budže so hodžec.“ Radzinec při hłosowachu Janej w tym do cyła a podpje-

rachu jeho při jeho prócowanjach tak derje kaž so hodžeše.

Wjacław měješe kaž wšě džěci hnydom wot małosće konje jara rady. Hdyž wón něhdže konja wuhlada, wón wšo ćisny, štož měješe w rukomaj, a běžeše bliže. Radzinec tohodla husto wulki strach wustachu, dokelž so bojachu, zo mohł jeho kón kopnyć, hdyž by jemu khrobły pacholč přejara blizko lěžl. Najwjětše wjesele bě, hdyž jeho pohonč na konja sadzi a tak z nim po dworje wokoło jěchaše.

Hdyž bě Wjacław něhdže dvě lěće pola Radzinec był a po tajkim nimale štyri lěta, mějachu Hanušec swjedžeń, kotryž běchu sebi hižo wjele lět přeli: mějachu mjenujcy křcizna. Po dołhim čakanju bě Bóh skónčnje jich próstwu wusłyšał a jim džowčičku darił. Wjesele, kiž přez to w jich domje nasta, čujachu tež wjesni ludžo sobu, přetož khudzi buchu wšitcy jara bohaće wobdarjeni. Radzinec nan bě kmótr, štož wjesele pola Radzinec hišće powjetši.

Pozdzišo mějachu Hanušec hišće hólčka. Wjacy džěci njedóstachu.

Wjacław běše, runjež starši, tola z Hanušec džěscómaj jara dobry přećel. Hdyž běštaj Hanka a Jurk tak trochu wotrostłoj, zo móžeštaj wonkach sobu wokoło běhać, běchu te tři džěci skoro přecy hromadže. Wosebje běštaj sebi Wjacław a Hanka hižo wot

małosće jara dobraj. Hdyž bě Hanka hišće we kolebcy lěhała, bě Wjacław husto k Hanušecom přiběžał a husto bě cyłu hodžinu a dlěje Hanku kolebał, zawěsće wulki wopor hólcej, kiž hewak žaneje minuty změrom sedžeć njemóžeše. Hdyž běše Hanka potom wjetša, njesmědžeše jej žane wjesne džěčo ničo činić. Wjacław wšudžom kruće za nju wustupowaše a šěsćlětny hólčk bě tak sylny a zmužity, zo so same starše jeho bojachu.

Najradšo khodžeše Wjacław z Hanušec džěsćomaj na hórku, hdžež rozpadany hród steješe. Tu bě hišće wulke šěroke wokno cyle dobre zdžeržane wostało a tu Wjacław z nimaj rady sydaše; mějachu tudy krasny wuhlad. Wšě lěsy, pola a łuki w cyłej wokolnje móžachu tu přewidžeć. Sprewju widžachu tu dołhi puć mjez kečkami, skałami a łukami so wić. To so Wjacławej přejara lubješe a husto tu cyłu hodžinu sedžeše, bjez toho, zo by so jemu wostudžilo, a by drje tam hišće dlěje sydał, njeby-li so Hanušec Jurkej tak khětře wostudžilo.

Zo Wjacław tak khětře serbski powědać poča, to drje so samo rozymi, dokelž džěn bě hišće jara mały k Radžinecom přišoł, a hišće do cyła njebě wjele powědać mohł a dokelž pola Radžinec nichtó hinak z nim njepowědaše hač serbski. Zo wón tež čěsku řeč njezaby, za to staraše so, kaž smy hižo spomnili, Měrtušec wojak. Hdyž bě Wjacław hišće

mjeńši, khodžeše Jan husto k Radžinecom, hdyž pak bě Wjacław bóle wotrostł, khodžeše wón k Janej do lěsa. Jan wšak tež poča stary być a wulke běhanje so jemu wjacy njelubješe. Radžinec „Sultan“, swěrný wulki pos, Wjacława kóždy raz k Janej přewodžeše, zo so njetrjebaše bojeć přez lěs hić. Pozdžišo wšak tež Hanušec džěsći hdys a hdys sobu džěštej. Jan nawučí Wjacława čěsku řeč dospołnje z tym, zo z nim ženje hinak njerěčeše khiba čěski. Wón měješe cyle prawje, zo Wjacław serbski pola Radžinec doma derje dosć nawuknje a zo dyrbitaj wonaj krótki čas, kiž mataj za so, jeno na nawuknjenje jeho maćeřšćiny nałožić. Hdyž bě Wjacław dwanaće lět, započinaštaj z Janom tež něšto mało němski wuknyć. Wjacław drje němski ženje tak derje njenawukny kaž čěšćinu, ale wón by sebi tola z Němcom tak někak dorozymić mohł. Tež zo by čitać mohł, jeho Jan kusk nawjedowaše a potom prócowaše so wón sam dale, tak zo swojeho wučerja bórzy přetrjechi.

Trochu pisać nawukny Wjacław z druhej přiležnosću, přetož w tym Jan runje jara wustojny njebě, ale bě to jena z jeho słabšich stronow. Khěžkař we wsy měješe wuja w měsće, kiž bě tam za pisarja. Tón khodžeše skoro lěto wot lěta na dvě, tři njedzele do wsy na prózdniny. Z nim powukny Wjacław trochu pisać a potom próco-

waše so tež zasy sam, zo so dale wudo-
spolnješe.

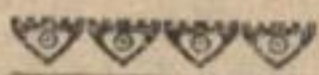
Runjež Wjacław nětko telko wuknješe, runjež wjele wjacy hač žadyn sprosty čłowjek tamnišeho časa, wědžeše, dha tola tež burske džěło na žane wašnje njezaccpěwaše. Wón bě doma a na polach přecy sobu přeni při džěle, a hdyž na synowych žnjach w třoch a w dwěmaj stawachu, běše tež Wjacław pódla kaž žadyn služobny. Nan drje njebě za zło měł, by-li wón tež přecy při kóždym džěle pódla njebył, ale hdyž widžeše, kak je Wjacław do džěła a kak kruće wšudžom sobu přima, so na tym tola jara wjeseleše; spózna džěn z toho, kak Wjacław burske powołanje lubowaše a nanej, kiž swojeho syna tak jara lubuje kaž Radžin swojeho Wjacława lubowaše, tomu je zawěsće jara lubo, hdyž widži, zo ma syn nanowe powołanje rady.

Tež maćeri so Wjacławowa pilnosć jara spodobaše. Radžinec džěn z cyla wobaj dwaj Wjacława tak lubowaštaj, zo njebyštaj samsne džěčo bóle lubować mohłoj. Wšo, štož jeno móžeštaj, jemu k woli činještaj. Tohodla da jemu nan tež, hdyž bě džewjatnaće lět, pohončistwo cyle do ruki, dokelž bě wot małosće přecy najradšo wokoło koni był. Z tym sčini wón Wjacławej wulke wjesele, a sam měješe z tym wulki wužitk. Tak so žadyn čeladny za konje starał njeby kaž Wjacław. Wón wusteješe pak so na konje tež kaž žadyn

druhi. Běše tu zasy něštožkuli wot Měrtušec wojaka nawuknył, kiž bě prjedy we wójnje sam wjele jěchał a skoro přecy z konimi wobkhadźował. Wjacław móžeše bórzy tak jěchać, zo bě pře wšěch hólcow w cylej wokolinje. Hdyž wón na konju sedžeše, zdaše so, jako by ke konjej přirosčeny był, tak kruće a runje sedžeše na nim.

Něhdy, hdyž bě Wjacław něhdže jene a dwacyći lět, přiwjedže sebi Hanuš krasneho konja z města z hermanka. Bě wuhločorny a kosmy so jemu wšě swěćachu. Kupc bě konja khwalił, zo je wosebje dobry do jěchanja a Hanuš, kiž bě sebi hižo dawno tajkeho konja přał sam za so a potom wosebje tež za Jurja, bě sebi jeho kupił. Ale hdyž chcyše doma spytać na nim jěchać, njemóžeše ani pjeć minutow na nim wobsedžeć a Jurij z cyła na njeho njepřindže, tak dźiwje kón činješe. Hanuš njewědžeše sebi žaneje rady hač konja zasy předać, štož pak běše jemu tež jara škoda. Tu prošeše jeho Wjacław, kotremuž so krasny kón přejara lubješe, wo dowolnosť, zo směł so na njeho synyć spytać. Hdyž bě to tež Radzinec nan, kotrehož bě so Wjacław prjedy prašał, dowolił, sydže so Wjacław na konja. Přez štwórc hodžiny kón splóšiwje lětaše, zo by jeho wottřasł, a potom hakle, hdyž ničo wučinić njemóžeše, bu něšto měrniši. Nětko jěchaše Wjacław won do polow a hakle za štyri hodžiny wróci so na cyle pře-

poćenym konju. Nětko móžeštaj tež Hanuš a Jurij so na njeho synyć. A runjež so jimaj tež hišće kusk spjećowaše, dha tola wjacy tak strašny njebě kaž prjedy. Wjacław pak móžeše so kóždy čas na njeho synyć a ženje so kón ani kuska njewobaraše. Bě do cyła přewinjeny a Wjacławej přecy najlěpje posłuchaše a jeho najlěpje znaješe. Hdyž Radzinec nan widžeše, kak so synej krasny kón lubi, by jemu jeho rady kupił, ale Hanuš do toho njezwoli, měnjo, zo džěn móže Wjacław tež tak na nim jěchać kaž husto so jemu zachce. Tak bě sebi Wjacław sam konja dobył, kotryž dyrbyeše jemu pozdžišo hišće wjele službow činić.

IV.

Cuzy ryčeř.

Žiwjenje na wsach je hišće džensniši džeń jara jednore a přeměnja so mało. Hišće mjenje přeměnješe so za tamne časy, wo kotrychž tu powědamy. Za naš čas přijědže abo přińdže tola hdys a hdys něchtó cuzy do wsy, haj druhdy tu sami ludžo wokoło pućuja, kotřiž maja něštožkuli džiwne pokazować, zo bychu sebi z tym pjenjezy zaslužili. Tehdom zabłudzi so mało hdy štó do njeznatych wjeskow, a te

kiž runje při drozy njeležachu, njewohladachu husto za cyłe lěto žaneho cuzeho čłowjeka.

Tež w našej wjesy miny so lěto jako lěto a jenož mało wosebiteho so wob lěto sta. Swjedženje běchu jene lěto kaž druhe jenajke a přeměnjachu so mało. Jenož jónu běše pola Radžinec wjetši swjedžeń, hdyž měještaj mjenujcy Radžinec swój pječadwacyćilětny kwas. Swjedžeń pak njebě tohodla wulki, dokelž snadź tam bohate hosćiny wuhotowachu, ale tohodla, dokelž buchu wšitcy khudzi w cyłej wokolinje z jědzu a drastu bohaće wobdarjeni. Z tym dobychu sebi Radžinec wjetšeje lubosće a zwjeselichu ludzi bóle hač z najkrasnišimi hosćinami. Tak bě so lěto 1683 přibližiło. To bě zrudne lěto za cyłu Europu a wosebje za Kejžorsku a strašne tež za křesćanstwo. W małej wjesy zhonichu wšak mało wo tym, štož so we swěće zrudne přihotowaše. K nim džěn nchtó njepřińdže, a tež woni sami skoro ženje swoju wjesku njewopuščichu. Stari ludžo pak kruće wěščachu, zo budže wulka wójna abo zo hewak někajke njezbožo přińdže. Sudžachu to ze wšelakich znamjenjow, kotrež běchu na njebju widźeli. Samo Měrtušec Jan, kiž tola hewak do ničeho tajkeho njewěrješe, powědaše wo dziwnym znamjenju. Jan bydleše mjenujcy hišće přecy we swoim lěsu, hdyž runje pře jara zyma a wulki sněh njebě. Hdyž jeho hubjene wjedro z lěsa wuhna, přebywaše pola

Radžinec, hdžež měješe přecy na hródzách mału jstwičku přihotowanu. Docyła pak so Jan k nim přecáhnyć nochcyše, runjež jemu přirěčowachu, dokelž njemóžeše dołho bjez swojeho lěsa wutrać. Jan drje bě hižo na wšě wosomdžesat lět, ale bě hišće strowy a čerstwy a njeměješe žaneho stracha, zo mohło so jemu njenadžicy někajke njezbožo stać, hdyž tak sam w lěsu bydleše. Nimo toho tam Wjacław husto dosć k njemu won khodžeše, zo by jeho ze wšěm zastarał, štožkuli trjebaše. Wjacław džěn měješe so staremu wojakej telko džakować, zo móžeše jemu tu mału službu rady lubje wopokazać. A wón to tež z wjesełosću činješe; běštaj džěn hač nanajlěpšej přecelaj wostałoj.

Jan bě po tajkim něhdy dźiwne znamjo na njebju widzał. Bě to w zymje w rjanej swětłej nocy. Luboznje zyboleše so blědy měsačk na njebju a wobswětlowaše z miłymi pruhami zemju, zo bě jasno kaž wo dnjo. Měsačk runje přiběraše a bě jenož přenja połojca widžeć. Jan přebywaše, dokelž bě drje zyma ale tola jara rjane wjedro, runje we swoim lěsu. Kaž bě so přiwučil, khodžeše hišće wječor, doniž so k měrej nje-poda, khwilu po lěsu. Tu wuhlada na dobo wulki čerwjeny blak wot měsačka k wječoru, kiž so přecy bóle a bóle rozčahowaše, doniž so skónčnje cyle kaž znamjo swjateho křiža njezdaše. Tutón steješe z woprědka něšto niže

měsačka, džěše pak potom wyše a dokelž měsačk sam mjez tym přecy dale k wječoru přińdže, steješe skónčnje runje nad nim. Tak wosta khwilu stejo a na to so zasy po něčim zhubjowaše, doniž ničo wjacy wo nim widžeć njebě. Zadziwany hladaše Jan hišće dołhi čas k njebju, hdyž bě so widženje dawno hižo zasy zhubiło. Njewědžeše, što ma sebi wo cylej wěcy myslić. Zo so to cyle připadnje stało njebě, do toho wón kruće wěrješe. Bóh wšohomócnny, kotrehož ruka wšo na swěće wodzi, móže džěn tež nam, swojim słabym stworjenjam, tu abo tam swoje wotpohladanja do časa někak pokazać; a je džěn to tež woprawdže hižo husćišo činił, kaž kóždy wě. Runje tak bě tež móžno, zo bě z tutym znamjenjom chcył něšto spóznać dać. Jan pak njemóžeše sebi z njeho ničo wzać, dokelž je njerozymješe. Nazajtra powědaše drje je tež we wsy, ale niktó njewědžeše je wułožić. Sudžachu pak tola z toho kruće, zo so něšto wulke stanje a — tón raz njeběchu so ludžo mylili; hakle pozdžišo dyrbjachu zhonić, što bě znamjo woznamjenjeć mohło.

Po krutej zymje bě so rjane nalěčo přibližiło. Ludžo džělachu hižo pilnje zasy na polach a rjane ćopłe wjedro nalětnim sywam hač nanajlěpje hóješe. Tež Wjacław bě cyły tydzeń pilnje z kónimi na roli džělał a nětko sobotu wječor, po swjatoku měješe prózdny čas. Po wječeri džěše tohodla z Hanušec

Jurjom, kiž bě k njemu na bjesadu přišoł, hišće khwilu won do polow. Měsačk krasnje swěćeše a miły nalětni powětr wabješe jeju won. Bórzy běštaj so k hóracy, hdžež powostanki stareho hrodu stejachu, přibližiłoj. Tu sydžeštaj so horjeka do wokna, kiž njebě hišće cyle rozpadane, a powědaštaj sebi wo něčimžkuli.

„Ja njemóžu sebi woprawdže ničo rjeńše myslić“, praji Wjacslaw, „hač tule sedžeć a sebi krasnu wokolinu wobhladować. Rjeńšeho napohlada tola zawěsće njeje, hač tute čorne lěsy, zelene łuki a pola a ta slěborna Sprewja, kiž so nětkle tak w měsačnym swětle zyboli. Njemóžu sebi žiwjenja předstajić, w kotrymž bych tole parować dyrbjał.“

„Haj“, wotmołwi Jurij, „najlubši kraj, kiž so mi najlěpje spodoba, je mi rjana Łužica. Ja njechał jeje nihdy na nihdy wopušćić, a bych-li sebi štó wě što we swěće wonka dobyć mohł. Zbožowniši zawěsće nihdže njebych był, hač tu.“

Wjacslaw měješe samsne začuća, njewotmołwi pak ničo. Tež wón lubowaše džěn rjanu Łužicu z cylej wutrobu. Wón njewědžeše hišće, zo serbski kraj njeje jeho prawa domizna, přetož Radžinec njeběštaj jemu wo tym hišće ničo powědałoj, dokelž to za trěbne njeměještaj. Jan drje běše husto na to spominał, zo by tola lěpje bylo, Wjacslawej wšo prajić, ale wonaj to přecy zasy wotstorkowaštaj;

boještaj džěn so, zo mohł jeju Wjacslaw mjenje lubować, hdy by zhonił, zo nještaj jeho prawej staršej. Wjacslaw drje bě hišće słabe dopomnjenje měł, zo bě něhdy w druhich wobstejnoscach był, ale dokelž nchtó z nim wo tym njerěčeše, po času na to pozaby. Zo wón wot Jana čěsku rěč wuknješe, to so jemu ničo dale dźiwne njezdaše, wuknješe džěn rad a tuž so tež njeprašeše, čohodla ma wuknyć. Ale Wjacslaw drje njebě swoju druhu domiznu mjenje lubował, hdy by tež zhonił, zo njeje rodženy Serb. Bě džěn mjez Serbami wotrostł, a lubosć k tomu narodej bu jemu zahe a hłuboko do wutroby zaščěpjena.

Hdyž běštaj młodžencaj nětko dlějši čas čiše hromadze sedžaloj, tu Wjacslaw na dobo poskoči. Bě daloko na puću, kiž so při rěcy wot połdnja horje čehnješe, něšto w měsačku so błyskotać widžał. Tež nětko so Jurjej, hdyž tam krućišo hladaše, zdaše, kaž by so tam něšto swětłe hibało, a so dale bóle bližilo. Wobaj tam nětko kedźbliwje hladaštaj a za mału khwilu póznaštaj, zo tam něchtó nimale skoku po drozy přijěcha, kiž měješe něšto swěćate na hłowje. Hdyž bě so njeznaty jězdny skoro k hóracy přibližił, dohlada so tež wón na stary hród, kiž tu wot měsačnych pruhow rjenje wobswěćeny ležeše. Před nim zastajiwši konja a horje hladajo pytny tam we woknje Wjacslawa a Jurja. Najprjedy w cyle cuzej, potom pak, hdyž so dopomni,

zo jemu to zawěšće njerozymitaj, wołaše w němskej rěči na njej, zo byštaj dele při-šłoj. Młodžencaj džěštaj, Wjacław prjedy a Jurij za nim, bjeze wšeho komdženja, bliže k njemu. Na Wjacławowe prašenje, što je a z wotkel přińdže, wotmołwi cuzbnik zasy w němskej rěči: Sym pólski ryceř a mam wšelake poselstwa wot našeho krala Jana Sobieskeho na sakskeho kurwjeřcha. Sym so ducy zakomdžił a tuž njemóžu džensa wjacy do Budyšina dojěchać, kaž bě to z wopředka moje wotpohladanje. Hdy bych tu něhdže přenocować mohł, by mi to jara lubo bylo; přetož w nocy njemóžu tudy po njeznatych pućach dale jěchać. Při tym dyrbjju hišće přecy w straše być, zo mohło so mi w nocy něšto stać, a moje powěšće su jara wažne; njemohł-li je prawje wobstarać, mohła z toho wulka škoda nastać.

„Budže-li so wam pola nas spodobać“, wotmołwi jemu Wjacław tež na němski, „móžeće pola nas přenocować. Radlubje was mojej staršej přiwozmjetaj. Ničo wosebite wšak tu njenamakaće, ale štož móže swěrna a přecelna lubosć poskićić, to so wam zawěšće stanje.“

Ryceř bě z tym jara spokojom a wjeseleše so, zo bě tak khětře a snadnje hospodu namakał. Tuž podachu so hnydom na puć do wsy. Ducy prašeše so cuzbnik, kiž so džiwaše, zo Wjacław němski rěči, hdže bě to nawuknył, dokelž sebi cyle prawje mysleše, zo bě tola

němska řeč tež mjez Serbami cyle njeznata. Wjacław powědaše jemu, zo bě ju wot stareho wojaka nawuknył — a tak přińdžechu bórzy do wsy. Radžinec drje so njemało dźiwachu, hdyž hólcaj tajkeho wosobneho hosća přiwdžeštaj, ale hdyž bě jim Wjacław wšo rozpowědał, witachu jeho jara přečelnje a nuzowachu jeho hnydom do jstwy. Wjacław wobstara sam ryčerjoweho sylneho brunača a dźěše potom k hosćej do jstwy. Radžinec mać bě mjez tym hižo wječerjeć, najlěpše, štož měješe, hromadu nanosyła, khlěb, dobru žořtu butru, měd, mloko a druhe. Radžinec nan, Wjacław a Jurij ze swojim nanom, po kotrehož bě mjez tym pobył, sydžechu so za blido a bórzy so derje zabawjachu. Wjacław při tym to najwažniše přełoži, tak zo wšitcy wědžachu, wo čim so řeči. Ryčeř powědaše, čohodla bě jeho pólski kral k sakschemu kurwjeřchej póslał.

„Kejžorskej hrozy mjenujcy wulka a strašna wójna z Turkami“; powědaše ryčeř. „Kejžor, kotryž je sam přećiwo Turkam jara słaby, je tohodla z našim kralom slub sćinił, zo by jeho tón w surowej wójnje podpjero- wał. Naš kral je mócný a zmužity wjeřch, kiž je hižo wjele přećiwo złym Turkam wojo- wał. Hdyž jeho za krala wuzwolichu, bě wjetši dźěl pólskeho kraja w turkowskej mocy. Wón dyrbyeše sebi swoje kralestwo hakle z mječom zasy dobyć. Při tym su Turkojo přeni raz

jeho mŕcnu ruku řuli a wot toho řasa maja hiřce strach pŕed nim. Dokelř pak je teř runje tak dobry a kruty kŕeřcan, je so snadnje k tutej pomocy pohnuć dať, runjeř bě turkowski sultan wřo mŕžne řiniť, zo by jeho wot toho wottrařiť. Wosebje je bamř Innocenc IX., kiř je hnydom wulki strach, kiř z turkowskej wŕjnu cyľej Europje a najbŕle kŕeřcanstwu hrozy, derje pŕznať, kruće a ze wřemi sŕedkami na tutŕn slub hnať, a jemu ma so kejřor najbŕle dřakować, zo tak mŕcnu pomoc dŕstanje. Jenoř zjednoćene mocy mŕža zatrařnym turkowskim nadpadam wobarać. Teř nĕmscy wjeŕchowje, kař sakski, bajeŕski a druzy su kejřorej swoju mŕcnu pomoc slubili, dokelř dřĕn derje pŕznachu, zo su teř sami zhubjeni, hdyř Kejřorska padnje. Chcedřa so tohodla z nařim kralom a pŕlskim wŕjskom zjednoćić a potom pod nawjedowanjom nařeho slawneho krala sameho pŕećiwo surowemu njeŕećelej ćahnyć. Tohodla je mje nař kral ze wřelakimi poselstwami k sakskemu kurwjeŕchej pŕsťať, kiř dyrbi je potom zasy k druhim nĕmskim wjeŕcham rozesťać. Chcych po prawom, kař hiřo spomnich, dřensa hać do Budyřina dojĕchać; puć pak bě dlĕjši, hać sym sebi myslĩ, mŕžno je, zo snadř sym teř wopaki jĕchať, dokelř dřĕn su mi wřĕ puće tudy njeznate. Sym jenoř wjesely a njemŕžu so wam hŕdnje dodřakować, zo sće mi, cyle cuzemu ćlowjekej, tak pŕećelnje hospodu dali.“

„Smy jenož svoju winowatosć dopjelnjeli“, wotmołwi Wjacław, „a smy to čím radšo činili, hdyž smy slyšeli, za kak dobru, wažnu a zpo- možnu wěc pućujeće. Wopokazamy džěn, hdyž so za was staramy, zo so wam njeby ničo stało, z tym tež službu našemu knjezej kurwjeřčej. Serb ma z cyła hospodliwosć za svoju wino- watosć a nje-hospodliwy Serb njeje hódny swojeho naroda a nchtó jeho njelubuje.“

„Z tym wopokazuja so Serbjo jako hódny staw wulkeho słowjanskeho naroda“, džeše na to ryćeř. „Ja sym, runjež sam Polak, wjele mjez Němcami přebywał a jich wašnje do cyła zeznał, ale runjež je jich hospodliwosć wjele khwalena a wuwołana, sym tola bórzy póznał, zo su Słowjenjo tu hišće přez nich; Němc nima teje lubosće a přećelnosće, nje- přińdže jemu tak wot wutroby a tohodla njeńdže tež k wutrobje.“

Tak sebi hišće dołho hromadže sedžo po- wědach. Ryćeř wopisowaše jim wobstejenja a wašnja w domiznje. Wjacław přirunowaše z tym serbske, štož ryćeřja jara zajimowaše. Potom powědaše ryćeř dale, hdže bě hižo wšudžom był a što bě w swěće nazhonił; bě hižo daloko po swěće wokoło přišoł a tuž móžeše wěcy powědać, wo kotrychž prosći wjesnjenjo ničo njewědžachu. Skónčnje přiń- dže potom na wójny z Turkami, kotrež bě sam sobu činił.

Při cyłej tutej zabawje pokaza so, zo Wjac- sław tu někotrežkuli wěcy znaješe, čohož so

ryčeř zawěsće njeby nadźał. Na jeho prašenje, z wotkel to wě, wotmołwi młodźenc, zo je jemu to Jan powědał, kiž bě sam wjele wójnow sobu činił a při tym něštožkuli nazhonił. Cuzbnika to zajimowaše a tuž wopraša so tež pozdžišo, hdže Jan po prawom je, so so tu nihdže njepokaza. Na to jemu Wjacław powědaše, hdže stary wojak bydli, hnydom přistajiwši, zo zawěsće nazajtra po kemšach, kaž bě to kóždu njedźelu činił, k nim k wobjedu přińdže. Hdyž ryčeř na to mjenješe, zo džěn budže wón dawno zasy dale, dokelž chcyše so hnydom rano zasy na puć podać, njechachu to Radžinec na žane wašnje přidać a Wjacław praji: „Jutře tola zawěsće dale njepojěchaće hač do Budyšina, wšak džěn je njedźela, a tam tež hišće na wječor zahe dosć přińdžeće. Z nami móžeće sobu do susodneje wsy ke mši hić, mamy tam rjanu cyrkwičku, bože słužby drje su serbske, ale budža so wam tola spodobać. Připołdnju póńdžeće zasy k nam a popołdnju móžu was ja kusk puća ducy do města přewodžeć. Tak sće tež wěsty, zo nihdže wopak njejěchaće. Ja džěn tu wšě puće a sćežki znaju.“ Ryčeř, kotremuž so přećelni ludžo spodobachu, běše skónčnje z tym spokojom a slubi, zo wostanje.

Hišće khwilku sebi sedžo powědachu a bě hižo w jědnatej hodžinje, hdyž so skónčnje k měrej podachu. Cuzy ryčeř dósta najrjeńšu Radžinec jstwu, hdžež rjane wysoke, běle na-

woblečene łožo steješe. Na barbjenych, drjewjanych scěnach wisachu někotre swjećatka, njeběchu drje jara wosobne, ale Radžinec sebi tola ze wšěm prawom wjele na nje być zdachu. Wyše nabožnych swjećatkow bě tu tež něšto wobrazow saskich kurwjeřchow.

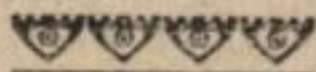
Nazajtra džěše ryćeř z Radžinecami a z Hanušecami sobu do něhdže poł hodžiny zdaleneje wjeski ke mši. Radžinec nan drje bě zapřahnyć chcył, ale w rjanym nalětnim wjedrje chcychu wšitcy radšo pěši hić. We kemšach so ryćeřej jara spodobaše; cyrkwička bě jednora, ale jara šikwana a rjenje z přenimi kwětkami wudebjena. Z předowanja drje cuzbnik wjele njerozymješe, ale tola přecy někotre słowa. Po božich službach wróćichu so Radžinec zasy dom a nětko bě so jim tež Jan přidał. Tutón da so hnydom z ryćeřjom do powědanja a bórzy běštaj hač nanajlěpšej přećelej. Ducej powědaše Jan tež wo Wjacławje, kak bě do jich wjeski přišoł. Ryćeř so nad tym jara džiwaše a powědaše potom hišće dołho z Janom wo tym. Što sebi tudy wuradžištaj, zhonimy pozdžišo.

Popołdnju wokoło štyrjoch chcyše ryćeř dale. Hanušec Jurij přiwjedže Wjacławej jich čorneho, na kotrymž tutón husto jěchaše, zo by ryćeřja přewodzał. Hdyž cuzbnik Wjacława z rjanym konjom wuhlada, praji smějo: „Nětk mohł drje ze mnu sobu do wójny na Turkow čahnyć, by zawěsće rjany jězdny byl.“

Na to so ryčeř z Radžinec nanom a mačerju hač nanajpřečelnišo rozžohnowa, džakowaše so jim wutrobnje za hospodu njeđiwajo jich wobaranja, slubi jim tež, zo chce jim, jeli budže hdy k temu přiležnosć, rad zasy k pomocy być; při tym pohlada džiwnje na Wjacslawa a potom na Jana, kiž jemu z hłowu kiwny. Potom jěchaštaj Wjacslaw a ryčeř z dwora a ducy załožištaj hišće k Hanušecom, hdžež ryčeř tež všem přečelnje ruku da.

Wjacslaw jěchaše wjetši džěl puća sobu. Hdyž so skónčnje wróci, praji cuzy k njemu: „Luby Wjacslawje, ty wěš, što so přihotuje. Tež z Łužicy počahnu ludžo ze saskim kurwjerchom do wójny na Turkow. Ty by zawěsće dobry wojak był. W krótkim času zhoniš, štož snadź móže će pohnuć, zo sobu počehnješ. Sym hižo z Janom wo tym řečał. Jeli so to stanje, prašej so při wójsku jenož za ryčerjom Marinskim. Ja budu ci rad lubje k pomocy, hdžež budže so hodžeć.“

Ryčeř da Wjacslawej ruku a jěchaše skoku dale. Tón pak wróci so pomału a hłuboko zamysleny domoj.

V.

Wjacław hotuje so na wójnu.

Pólski ryceř bě prawje měł. Sakski kurwjeřch hotowaše wšo na wójnu. Cyły kraj měješe k tutemu skutkej po móžnosći a kóždy po swojich srědkach přinošować. Tež Łužica měješe k temu 1322 koni a 2707 pěškow stajić. Z cyleje Sakskeje zhromadzi so něhdže 11000 wojakow. Kurwjeřch Jurij III. dyrbyeše sam swoje wójsko nawjedować.

Wróćmy so zasy k znatym do małeje wjeski. Wjacław bě z toho časa, zo bě ryceřja přewodzał, khětro přeměnjeny. Runjež ženje jara do harowacych wjeselow był njebě, dha tola tež hłowu wěšeć jeho wěc njebě. Nětkle pak khodžeše najbóle sam za so wo koło, powědaše mało, mysleše pak sebi čím wjacy. Jeho staršej, z kotrymajž bě Jan hnydom, hdyž bě so ryceř wotsalił, něšto wažne porěčał, jemu ničo njepraještaj; běštaj džěn samoj cyle zamylenaj, dokelž so boještaj, zo mohł lubowany syn jeju wopušćić. Wjacław pak wo tym ničo njepytny. Ryceřjowe słowa njeńdžechu jemu nihdy wjacy z mysli; přecy a přecy dyrbyeše zasy na nje spominać. Čohodla dyrbyeše runje wón sobu do wójny čahnyć? Jan měješe jemu, kaž bě ryceř po-

wědał, něšto prajić, štož móžeše jeho wosebje k temu pohnuć. Što móžeše to być? Što móžeše Jan tajke měć? Wón sam wšak bě po prawym rad sobu čahnył. Temu njebě snadź jenož wina, něšto sobu činić, dale wo-koło přińc a swět wohladać, ně! měješe za to hišće khmańše přičiny. Runjež bě Wjacław kaž so strowemu, čerstwemu, dwajadwacyćilětnemu hólcej słuša, wjesoły młodženc, dha bě tola tež nutrnje pobožny. Wot małosće běštaj starosćiwaj staršej jeho wučiloj, Boha Knjeza lubować a česćić a swjatu wěru sebi wažić. Dobře zornješka běchu na dobru rolu padnyłe a rjane plody njesłe. Hdyž nětko młodženc słyšeše, zo ma tu cyłe křesćanstwo za swoje wobstaće wojować, tu zahori so jemu wutroba za swjatu wěc. Kaž tehdom kóždy swěrný křesćan po svojich mocach přinošowaše a sobu skutkowaše, tak by tež wón rady wutrobnje rady swoju ruku dobremu skutkej požčil a swoje mlode žiwjenje na njón wažil. Ale jeho staršej? Jimaj by wón z tym zawěsće wulke starosće činił. Stajnje běštaj džěn w straše być dyrbałoj, zo mohło so lubowanemu synej něšto stać, zo mohło jeho zhubić. Smědžeše wón staršimaj, kiž jeho tak lubowaštaj, tuteje zrudoby činić?

Wjacław njewědžeše što činić. Tak miny so tydžeń a přińdže zasy njedžela. Jan bě, kaž najbóle kóždu njedželu, tež džensa pola Radžinec pola wobjeda. Popołdnju přewo-

džeše jeho Wjacław domoj. Tak wonaj najbóle kóždu njedźelu hromadže khodžeštaj. Jan stupaše džensa džiwnje změrom při Wjacławje, kiž drje bě prjedy něšto powědać započal ale tež bórzy zasy wotmjelknył, hdyž widžeše, zo stary wojak wjele na njeho nje-džiwaše. Nadžiše so, zo džensa zhoni, štož bě cuzy ryceř naspomnił. Wonka bě tak prawje rjenje. Jasne slónčko rozswětleše ze zlotymi pruhami lěsnu čěmność, cuni wětřik zaduwaše přez lisćo, łopješka a hałužki šeptachu sebi lubozne hnujace hłosy, ptački spěwachu jedyn přemoh druhého, kaž zo bych wědzale, zo je džensa swjaty dzeń, a zo dyrbja na tym samym toho Knjeza wosebje khwalić. Jan a Wjacław drje wo tym wšěm ničo njepytnyštaj, zamyslenaj džeštaj dale po lěsu, kaž němaj, doniž so skónčnje hač k Janowej khěžcy nje-přibližištaj. Bě hišće čisće tajka, kaž smy ju tam před dwacyći lětami widželi, khiba, zo bě starša a hišće njenahladniša. Při muri pak bě tu rjany sadowy štomik wotrostł a pod nim bě sebi Jan drjewjanu ławku wudžěłal. Na nju so nětko sydney a kazaže tež Wjacławej, zo by so při nim sydney, dokelž chcyše jomu něšto powědać. Wjacław so posydney a poskaše kedźbliwje na Jana, zo njeby słowčka zhubił.

„Něhdy so sta“, započal Jan, „zo bu mały hólčec swojimaj staršimaj rubjeny; ale z Božim dopušćenjom přińdže w cuzbje k dobrym ludžom, kiž jeho kubłowachu a woćahnychu.

Woni lubowachu cuze džěčo, kaž swoje samsne a tež džěčo měješe jich stajnje za swojeju staršuju. Hdyž bě hólčec wotrostł, zhoni wón, zo njeje při swojimaj prawymaj staršimaj. Što měniš, Wjacławje, što nětko započaja?“

„Zawěsće je swojej prawej staršej pytać šoł, a njeje měra měł, doniž jeju njeje namakał“, wotmołwi Wjacław, „to bě jeho winowatosć“.

„A taj, kotrajž běštaj jeho wočahnyłoj, kotrajž jeho lubowaštaj, so za njeho staraštaj, kaž nan a mać, štož džěn jemu wonaj woprawdže běštaj, wonaj, kotrejuž jeničke džěčo bě, tutaj dyrbyeše na jeju stare dny, hdyž móžeštaj wočakować, zo budže jimaj k pomocy a zo jimaj wšě starosće a prócy nětko zaruna, wopušćić, a tak z njedžakom jeju dobroty zapłaćić. Mysliš sebi ty tak, Wjacławje?“

„Ně, ně!“ wobaraše so młodženc. Bóh zwarnuj mje před tajkej złośću. To tola dobra a džakowna wutroba ženje činić njemóže. Ja jenož měnju, zo měł wón svojich staršich pytać, zo by jeju tróštował, jeli njejsu zrudobu přewinyli, zo by jim powědał, što je so z jich džěsćom stało, kak je w cuzbje mjez dobrymi ludźimi wotrostło. Hač dyrbjał potom při swojimaj prawymaj staršimaj wostać abo so zasy do swojeje druheje domizny wróćić, to by wot wšelakich wobstejenjow wotwisne bylo. Wutroba wšak by jemu prajiła, što ma činić, što je prawje. — Tola čemu so mje

tak prašeš? Myslach sebi, zo maš mi něšto powědać.“

„To njeje bjez zamysła, luby Wjacławje, njecham či dlěje čakać dać; wšak sy stary dosć, zo móžeš wšo słyšeć. Ty sam sy we tutych wobstejenjach.“

Wjacław poskoči: „Što? Ja njejsym Radzinec džěčo?“

„Budź změrom, luby Wjacławje!“ tróšto waše jeho Jan. „Jich džěčo sy a přecy wostanješ. Zawěsće nejstaj tebi Radzinec nan a mać ženje pytnyć abo začuć dałoj, zo sy cuzy; kaž swoje džěčo staj tebje wothladałoj a lubowałoj.“

„To je wěrnó, to je cyle wěrnó“, wotmołwi Wjacław. „Čim ćežo mi budže, so z najmjeńša na khwilu wot nich džělič. Ja wěm, kak wjele mam so lubymaj staršimaj dzakować a kajku zrudobu budu jimaj činić, zo jeju wopušću. Ale ja hinak njemóžu, dyrbjú za swojimaj prawymaj staršimaj slědzić. Njemysli sebi, luby Jano, zo snadź mi lohko padnje, so wot was džělič. Ach! Ja tak njerad rjanu wjesku wopušću, hdžež mje wšitcy lubuja a hdžež mam tež ja najlubše, štož znaju. Ale štož mam ja za swoju winowatosć, to chcu swěru dopjelnić. Boha chcu prosyć, zo mje wón žohnuje a zo wšo k dobremu kóncej dowjedže. Nětko pak mi praj, luby Jano, kak je so to wšo měło a kak sym tu přišoł?“

Jan powědaše jemu nětko, kak bě jeho w lěsu rubježnym rukam wutorhnył, kak bě jeho do wjeski k Radžinecom přinjesł, a kak lubosćiwje běchu jeho tu přiwezali, a skónčnje hišće přistaji: „Njejsym tebi dotal ničo wo tym prajił, zo sy cuzbnik, dokelž bě to zawěsće lěpje. Ty njeby so pola Radžinec tak doma čuł, kaž tak a temu chcyštaj twojej staršej zadžěwać. Ty dyrbyeše do cyła jich syn być. Nětko pak njesmědžachmy dlěje čakać, dokelž mohł nam ty pozdžišo, hdyž snadź by tola wšo zhonił, winu dawać, zo smy tebi ze zamysłom wěrnosć zamjelčeli.“

„Ja wšak was zawěsće njebych wobskoržował“, wotmołwi Wjacław, „bych džěn přecy wědzał, zo sće to wšo jenož z lubosću činili. — A što wě“, přistaji po khwili mjelčo, kaž zo by njewědzał, što rěči, „što wě, hač njebych snadź zbožowniši był, hdy bych to z cyła ženje njezhonił. Ja budu rjanu Łužicu najbóle lubować; přetož, hdžež je čłowjek wotrostł, tam je jeho prawa domizna, dokelž je jemu wšo sobu do wutroby zarostło. A to potom z mocu wutorhnyć, to njeje nihdy móžno, khiba z wulkej bolosću.“

Na khwilu wotmjelknyštaj nětko wobaj. Potom pak Jan zasy započea: „Dokelž sy tola kruće na tym, za swojimaj staršimaj slědźić, chcu tebi tež hnydom prajić, kak móžeš to najlěpje započec. Smoj z cuzym ryčerjom Marinskim hižo wo tym rěčaloj. Ty čehnješ

po tajkim sobu na wójnu přećiwo Turkam, štož džěn bě ty tak rad činił. Tam přińdže tola zawěsće wjele ludu sobu, a ty móžeš nimo toho, zo maš dobry skutk, hdyž přećiwo Turkam wojuješ, tam něštožkuliž zhonić, štož snadź će na prawy puć dowjedže abo tebi z cyła wšě dalše pytanje zalutuje. Knjez ryceř Marinski chce tebi, kaž je mi a tež tebi samemu slubił, na kóžde wašnje k pomocy być. To je po mojim zdaću najkhmańše, štož móžeš činić. A nětko, luby Wjacławje, budžeš dyr- bjeć skoro domoj hić, nan a mać budžetaj hižo dawno na tebje čakać; wonaj wěstaj, što sym tebi džensa powědał a budžetaj wšak jara zrudnaj, zo jej wopušćiš; wobarać či nje- móžetaj a tež njebudžetaj. Bóh Knjez budže jeju tróštować; wšak mataj hišće nadžiju, zo tebje bórzy stroweho a čerstweho zasy wo- hldataj.“

„Haj“, wotmołwi Wjacław, „ja wšak dołho bjez was a bjez wašeje rjaneje wjeski njewutraj a bórzy mje tu zasy wohladaš. Hač budu tu potom přecy wostać móc, to Bóh sam wě!“

Hišće khwilu rozmołwještaj so Jan a Wjac- sław a potom poda so Wjacław na puć domoj. Bě hižo ćmička a přjedy hač domoj dóńdže bě ćmowa nóc. Nan a mać sedžeštaj samoj wo jstwje. Hdyž Wjacław zastupi, postany mać prajo: „Sy dołho był, luby Wjacławje!“

„Haj, lubaj staršej; Jan je mje z wažnymi wěcami zadžeržał, je mi wšo wupowědał. Ach,

lubaj staršej, kak móžu wamaj hdy zarunać, zo staj mje cuze khude džěčo tak luboznje zastarałoj!“

„Njerěč tak, luby syno!“ wotmołwi Radzinec nan. „Z tym, zo je so namaj z Božej pomocu poradziło, tebje za dobreho a pěkneho młodženca woćahnyć, z tym je wša naju próca zapłaćena. Mamoj jenož strach, zo naju nětko, hdyž wšo wěš, wopušćiš. Naju jeničke přeco by było, zo bychmój tebje nětko na stary džen přecy wokoło so měłoj.“

„Ach, to džěn runje je, lubaj staršej!“ skoržeše Wjacław, „zo dyrbjū waju z tym tak zrudzić. Ja dyrbjū waju z najmjeńša na khwilu wopušćić. Bóh by mje khostał a tež wój njebyštaj mje česćić a lubować mohłoj, hdy byštaj widźałoj, zo je mi wšo jene, hdže sym rodženy, hdyž so wo swojeju praweju staršeju ani prašał a starał njebych. To by znamjo twjerdeje a zasakleje wutroby było, a tajkeho mje wój nejstaj woćahnyłoj. Ja dyrbjū tohodla z najmjeńša spytać, hač swojeju staršeju njenamakam. Přecy pak budu sebi, luby nano a luba maći, na waju myslić a tak khětře kaž budže móžno, wróću so zasy k wam, hdžež moja wutroba přecy wostanje.“

„Čiń, kaž sej najlěpje mysliš, luby Wjacławje!“ rjekny mać; „mój z nanom či njechamój na žane wašnje wobarać. Ty džěn sam wěš, zo sy namaj najlubše, štož tu na swěće mamoj. Tuž namaj njetrjebawši dołho na so

čakać njedaš. Bóh luby Knjez wšo derje skónči, jemu chcemy so dowěrić.“

Dołho sedžachu nan, mać a syn hromadže we jstwje, sej wuradźujcy, kak měl so Wjacław na puć přihotować. Radžinec nan a mać drje běštaj jara zrudnaj, ale jeju pobožnosć a dowěra na Boha jeju tróštowaše. Wjacław bě so bórzy zasy cyle změrował a wjesele a połny nadźije hladaše do přichoda.

Hanušec džensa nchtó k Radžinecom njeprjindže, runjež běchu hewak z wjetša kóždy wječor, zawěsće pak kóždu njedzelu a swjaty dzeń hromadže. Hanušec nan džěn wědžeše, što maja Radžinec džensa wažne wučinjeć. Wón bě tohodla Hancy a Jurijej powědał, zo je Wjacław namakane džěćo; dyrbještaj džěn to tak bórzy zhonić. Hanka, kotraž bě nětko hižo rjana džewjatnaćelětna knježna, a Jurij, sydomnaćelětny młodženc, so nje mało džiwaštaj. A hdyž nan dale powědaše, zo Wjacław na wójnu přećiwo Turkam počehnje, a zo budže potom za swojimaj prawymaj staršimaj slědźić, tu woprašaja so Hanka zastróžena: „Ale, luby nanko, wón tam tola přecy njewostanje?“

„Ně, ně! luba Hanka!“ wotmołwi Hanuš so smějo, „toho drje njetrjebamy so bojeć. Zawěsće so bórzy zasy k nam wróci. Wšitcy džěn bychmy jeho njerady parowali a najskerje tež ty jemu jara džakowna była njeby, hdy by so tu wjacjacy njepokazał“, přistajaja nan žortujo.

Hanka so začerwjeni kaž róža a so wotwobroćiwši mjenješe, hač snadź móžno njeje, zo jeho tam někajke njezbože njepotrjechi.

„Chcemy so nadzijeć, zo jeho Bóh zwanuje“, praji nan. „Strašne wšak su turkowske móčne wójska a jich džiwi wojowarjo. Ale tež křesćanow budže wjele, zo z Božej pomocu njewěriwych předobudu.“

„We wšěch křesćanskich cyrkwjach modla so za naše wójska, a Bóh wěsće njedopusći, zo bychu džiwi Turkowje jeho swjatej cyrkwi hišće wjetšeje škody načinili hač dotal“, přispomni Hanušec mać, kiž bě mjez tym do jstwy zastupiła.

„To daj Bóh!“ skónči Hanuš a džěše potom, runjež bě hižo khětro pozdže, k Radzinecom, zo by słyšał, što su sebi wuradzili.

Posledni dzeń, kiž dyrbješe Wjacław w Lipkach přebywać, bě so přibližił. Wjacy hač dwaj měsacaj bě so za tón čas minyło, hač zo bě pólski ryceř Marinski we wjesy přenocował, a nazajtra chcyše tež nětko Wjacław čahnyć a to najprjedy do Drježdžan. Běchu wjele přihotowanjow měli, prjedy hač bě wšo hromadu, štož dyrbješe sobu na puć měć. Cyłu drastu, kajkuž wojacy tehdom z wjetša měwachu, dołhe škórnje, kožane kholowy, krótki pjezl, tež z mjehkeje kože, a šěroki klobuk bě jomu nan w měsće kupił. Wo konja chcyše so Hanuš starać. Radžin drje to njechaše přidać, ale Hanuš praji:

„Wostaj mi to wjesele, zo ja tež něšto za njeho činju. Ja wšak tež derje wěm, zo jemu žadyn kón lubši njebudže, hač naš čorny, kotrehož je sebi mohł rjec sam dobył. Wy změjeće tak hišće dosć za njeho činić, a ja tón wopor tež rad přinjesu.“ Radžinec nan bě skónčnje tež z tym spokojom.

Posledni raz sedžachu nětko wječor Radžinec nan a mać, Hanuš z Jurjom, stary Jan a Wjacław hromadže w Radžinec jstwi. Njebě runje nikomu jara lohko we wutrobje. Kak džěn mohło to tež hinak być? Najzrudniša bě Radžinec mać. Přecy a přecy napominaše lubeho syna a prošeše jeho, zo by tola na to njezabył, kak žadosćiwje budža tu wšitcy wočakować, a zo by so skerje lěpje zasy k nim wrócił.

„Bych so do smjerće rudžiła“, praji wona, „njeby-li ty zasy přišoł.“ Wjacław ju tróšto waše tak derje kaž móžeše; bě džěn sam tak zrudny; nětko čuješe, kak ćežko je, so wot lubych staršich a přecelow a wot lubeje domizny džělic.

Nazajtra stawachu wšitcy jara zahe. Wjacław džěše k Hanušecom, zo by sebi tam konja zesedłal. Na to zańdže hišće k nim do jstwy, hdžež runje Hanku samu namaka, bě zrudna, a kaž so Wjacławej zdaše, měješe wuplakanej woči. Džiwna wěc, Wjacław zdaše so wjesoły, hdyž Hanku zrudnu widžeše.

Woči so jemu zabłysknyštej: „Hanka, wij wěncy, zo ja hódnje ze wsy du“, zawoła wón

žortujo: „Za to, zo mje potom na tak a tak dołhi čas wotbudžeš, móžeš něšto mało prócy a časa woprować. Ty budžeš tola wjesoła, zo ja z najmjeńša na khwilu so wotsalu!“

„Ach, Wjacławje!“ porokowaše Hanka, „kak jenož móžeš takle rěčeć! Ty džěn wěš, kak wjeseli bychu wšitcy byli, hdy by so ty ženje njewotsali!“

„Tež ty, Hanka?“ prašeše so Wjacław.

„Haj, tež ja sym zrudna, zo džeš, čohodla chcyla to přec. Smój džěn hromadže wotrostłoj.“

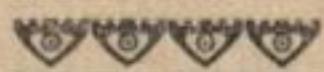
„Čim wjetšu radosć změjemoj, luba Hanka, hdyž so zasy wohladamoj. Hdyžkuli so na rjanu domiznu dopomnju, budu tež na tebje wosebje spominać, a tež ty mje zawěsće njezabudžeš.“

„Ně, nihdy!“ lubješe Hanka a wza potom z polcow pozłočany pjenježk na židžanym banćiku, da jón Wjacławej, zo by tola małe wopomnjeńčko na nju měl. Tu zastupi Jurij, a Wjacław džěše bórzy na to dom. Hanka a Jurij džěn chcyštaj hišće k Radžinecom přińc, hdyž Wjacław wotjěcha.

Radžinec mać měješe hižo wšo na puć přihotowane. Kapselku, kotruž bě něhdy wokoło šije małego džěsća namakała, bě Wjacławej hižo prjedy dała, a nětko přiwjaza tež hišće mału drasćičku, w kotrejž bě Jan cuze džěčo k nim přinjesl. Stary Jan bě k temu tak radžil.“

Hanušec Jurij bě hižo konja přiwjedł, a z nim bě jich cyła swójba sobu přišla. Radžinec nan, kotremuž skoro sylzy běžachu, měješe za Wjacslawa hišće wšelake dobre napominanja, zo by so přecy dobreho Serba hódny wopokazał a zo njeby zrudnymaj staršimaj njetrjebawši dołho na so čakać dał, ale zo by tak khětře hač móžno, zasy so wrócił; a Radžinec mać plakaše a njemóžeše ani słowa prajić. Jan hišće přispomni: „Dži jenož w Drježdžanach hnydom k ryčerjej Marinskemu, kiž tam hišće budže, kaž je prjedy prajił. Serbja su mjez Němcami hidženi. Wón pak je twój swěrný přećel a budže ći wšudže k pomocy.“

Na to wokoši Wjacslaw nana a mać jim slubjo, zo bórzy zasy přińdže, da Hanušecom wšěm a tež čeladnikam, kotřiž běchu so zešli, ruku, skoči potom khětře na konja a jěchaše w skoku z dwora. Džělenje bě tež jemu ćežke a to njechaše pokazać.

VI.

Před Wienom.

Wopušćmy nětko na khwilu mału lužisku wjesku, zo bychmy sebi město wobhladali, hdžež chcyše Wjacslaw z křescanskim wójskom čahnyć.

Wien, tehdom hłowne město cyleho němsko-romskeho kejžorstwa, bě turkowski wezir Kara Mustafa z njesměrnym wójskom woblehnył. Hižo na dwaj měsacaj traješe krute wojowanje, a wbozy woblehneni počachu wustawać. Bě to bjez džiwa. Džeń wote dnja mějachu mócnym nadpadam njewěriwych wobarać a w nocy dyrbjachu džělać, zo bychu murje, kotrež běchu Turkojo wo dnjo roztrěleli, po móžnosći zasy wuporjedźeli. Cyroba poča pobrachować, a surowy hlód hladaše jim do rukow. Njebychu-li wojacy a měšćenjo tak krutych a zmužitych nawjednikow měli, kaž to Rüdiger Stahrenbergski, měšćanosta Liebenberg, biskop Kolonič a Čech hrabja Kapliř běchu, njeběchu drje tajki čas wutrali. Ale tući sławni mužojo běchu wšudžom, hdžež bě strach najwjetši, a napominachu tak svojich poddatych ze słowom a z přikładom k wutrajnosći. Wočakowachu a nadžijachu so stajnje, zo jim tola skónčnje pomoc přińdže. A jich nadžija njebě podarmo. Hdyž bě nuza najwjetša, bě tež pomoc hižo blisko.

Zjednoćenemu prócowanju bamžowemu, pólskeho krala a němskich wjeřchow bě so skónčnje poradziło, nahladne wójsko zhromađić. Pod nawjedowanjom pólskeho krala Sobieskoho přičeže wójsko 11. septembra blisko k Wienej. Wječor stupachu wot wjeřška hory Kahlenberga rakety k njeju, z woblehnenymi wotrěčane znamjo, zo jo so křescanske wójsko přibližiło.

Nazajtra měješe bosy mnich, pater Marcus d'Aviano, bamžowy zapóslanc, božu mšu, kral Sobieski sam słužeše jemu k wołtarjej, zawěsće krasny dopokaz ponižnosće a pobožnosće tuteho sławneho wjercha. Wšitcy wójnsky wjednicy džěchu k swjatemu woprawjenju. Potom podachu so wšitcy k wójsku na swoje městna a bitwa so započá.

Křesćanske wójsko bě do třoch džělow džělene. Při rěcy Dunawje běchu Awstriscy, pódla nich wojacy němskich wjerchow a cyle na prawicy stojachu Polacy ze svojim zmužitym kralom. Cyle wójsko bě lědma poł tak wulke kaž turkowske; ale tuto dyrbješe so džělič; jeni wojowachu dale přećiwo woblehnjenym měščanam a tamni čehnjechu nowemu njeprěcelej napřećiwo. Ze wšej mocu wospjetowachu Turkojo swoje nadpady na město, zo bychu je hišće w poslednim wokomiku předobyli a so wot tam potom lěpje wobarać móhli. Ale tež měšćenjo wědzachu, zo su zhubjeni, jelizo tón dzeń njewutraja; a nimo toho běše blizka pomoc wšěch z nowymi mocami napjelniła; žadyn njechaše so přetrjechić dać, a sami ludžo, kotřiž sebi prjedy ženje do bitwy wěрили njeběchu, nětko zmužiče sobu wojowachu; wša bojosc bě jich na dobo wopušćila.

Mjez tym běše tež wonka wójsko dale a bóle dobywało. Kara Mustafa, kiž so we započatku tak wulkeho wójska njenadžeše,

pósła jim najprjedy jenož 12000 wojakow napřećiwo, měnjo, zo či zwažliwu črjódku snadnje začěrja. Hdyž skónčnje zhoni, kak mócne wójsko je, běchu křescenjo hižo bjez wulkeje prócy do runiny dele přičahnyli, hdžež so jim nětko wězo lěpje wojowaše hač w hórkatym a njerunym lěsu. Nětko drje wezir wšě mocy napinaše, ale njemóžeše ničo wučinić, přetož Boža pomoc bě widžomnje z křescanskim wójskom.

Mjez tym zo awstriscy a němscy wojacy Turkow, kiž jim napřećiwo stejachu, z mjeńšej prócu předobychu, běše to za Polakow tójšto čežše, dokelž mějachu najkmańšich turkowskich wojakow před sobu, mjenujcy 6000 muži sylnu wezirowu paradu a wšěch njepřećelskich ryćeri; tu běše tež Kara Mustafa sam přítomny. Hakle hdyž běchu Turkojo na wšěch druhich stronach zbići, radži so tež jim z podpjeru, kotruž jim dobyćerjo pósłachu, nětk nastróžanych napřećiwnikow předobyc. Dlěje so Turkojo nětk njedachu dzeržeć, ale podachu so do dźiwjeho čekanja. Runjež Kara Mustafa, we svojich złobach ze zubami křipjo, sam z tesakom do čekacych rubaše, haj z kanónami do svojich samsnych ludži třěleše, zo by jich zastajił, bě wšo podarmo; wón bu sam do črjódy čekacych storhnjeny.

Něšto hodžinow za Wienom hakle so Turkojo zasy zastajichu a wezir chcyše jich zasy trochu zrjadować; ale jenož mały džěl wójska

bě so tu zhromadził, druzy běchu so do wšěch róžkow rozběželi. Móc Turkow bě z tutym dobyćom na wšě časy přewinjena.

Cyłe bohate turkowske lěhwo padže křesćanam do rukow. Nichtó njebě w křesćanskim wójsku, kiž njeby žaneho dobytko měł.

Bitwa bě wot ranja hač do 4 hodžin popołdnju trała, a nazajtra, 13. septembra 1683, čehnješe dobyćeiske wójsko swjatočnje do wuswobodženeho města; njeskónčna radosć a wutrobna džakownosć za Božu pomoc knježeše w cyłym měsće.

Popołdnju samsneho dnja mějachu wjednicy wulki swjedžen w kejžorskim hrodze, při čimž sebi tež mjez sobu powědachu, što běchu sebi rjaneho a drohotneho z turkowskeho lěhwa dobyli. Wšitcy běchu za wosobnymi brónjemi a druhimi krasnymi wěcami pytali, kotrež tajkich knježich zwjesela; biskop Kolonič pak bě sebi tež woprawdže biskopa hódny dobytk wupytał a wšitcy jemu skónčnje rady přihłosowachu, zo běše sebi wón najrjeńše dobył. A što to bě? Wulka črjóda wosyročenych džěci, wjacy hač 500; jich starši běchu pak we wójnje padnyli, pak běchu jich Turkojo zajeli a morili; přetož hdyž woni přehrawachu, porubachu wšěch křesćanskich jatych we swoim lěhwje, přez 30000 ludźi. —

Tola je čas, zo zhonimy, što je so mjez tym z Wjacławom stało.

Mjez tym zo křescanscy wojacy wjesele po wuswobodženym měsće wokoło čahachu, tu a tam pola džakowneho měščana škleńcu dobrego wina wupichu abo so tež druhdy z rjanej a wjesolej Wienskej holčku, kiž jim runje na překi přińdže, ščekachu, sedžeše jich towařš Wjacław wonka we stanje wopušćeneho turkowskeho lěhwa. Při nim sedžeše stary muž, kotremuž so wobličo z radosću swěćeše, hdyž na Wjacława pohlada. Na jednorym ložu pak ležeše muž z cyle wotřihanej hłowu a z dołhej čornošěrej brodu. Čělo měješe kruće zawalene. Što taj mužaj běštaj, to, luby čitarjo, hnydom zhoniš.

Wjacław běše w Drježdžanach ryčerja Marinskeho ze snadnej prócu namakał. Ryčeř wza jeho hnydom do svojich službow, zo mohł so tak lěpje wo njeho starać; dowolnosć k temu lohcy dósta. Marinski bě wyšk regimenta pólskich hlebijerjow (Lanzenreiter), tehdom najkřmańšich pólskich wojakow, a Wjacław přińdže tohodla sobu do nich. Njecham tu nětko dale wopisować, kak Wjacław z ryčerjom k pólskemu wójsku přičeže. Pola Tulna*, hdžež so cyle křescanske wójsko zjednoći, přińdžeštaj tež wonaj k swojemu wotdžělenju a potom čehnjechu wšitcy k Wienej.

Běše dzeń před bitwu, potajkim 11. sept. Dokelž dyrbješe křescanske wójsko nazajtra

* Tuln njedaloko Wiena.

přez tak mjenowany Wienski Lěs čahnyć, zo by k turkowskemu lěhwej přišlo, dyrbjachu najprjedy njeznate puće trochu přepytać. Tutón nadawk dóndže so na ryčerja Marinskeho wotdžělenja a dokelž běše ta wěc wažna a strašniwa, chcyše to Marinski sam wobstarać. Wuzwoliwši sebi tohodla džesaćoch ze swojich wojakow, poda so na puć.

Pomału tlóčachu so wojacy, jedyn za druhim jěchajo mjez štomami přez lěs. Pućow, po kotrychž móhli wjacy wojakow pornjo sebi čahnyć, tam wjele njebě, tola hodžeše so někak přez lěs přińć, přetož małe rěčki, kiž mějachu skoro jenož w deščikowym času wody, běchu tu wjacy małych šćežkow wuryłe. Hižo běchu wojacy hluboko w lěsu, hdyž nadobo njedaloko haru a brinčenjo brónjow zaslyšachu; hdyž zastachu, zo bychu krućišo poslychali, wutřěli so dwójcy cyle blizko a bórzy na to zarjehota kón, kaž ranjene konje rjehotaja. Skoku jěchaše nětko Marinski ze swojimi wojakami bliže a po něhdže dvě sći kročelach přińdžechu na křiwy zeleny pućik, hdžež mějachu dziwny napohlad. Srjedz puća stejše mały wóz, před kotrymž morjeny kón ležeše. Wokoło woza čišćeše so wósom turkowskich wojakow; džewjaty Turka ležeše čěžcy ranjeny pod swojim zatřělenym konjom. Na wozu wobarachu so třo mužojo přećiwo dziwim njepräćelam. Runje storže wosobny Turka stareho šedziwca z woza a zahanješe

so z tesakom na njeho. Tu nadobo wusłyša spěšny dupot koni zady so a prjedy hač móžeše so wohladnyć, zawoła hižo Marinski z wótrym hłosom: „Postrow mi swojoh' profetu!“ a tesak zahwizdny jemu na hłowu, zo so z konja wali. Turkojo lědma pytnychu, što so to nječini, tak běchu překwapnjeni. Třoch porazychu Polacy z koni, zbytkni so podachu. Lědom dvě minuće bě to wšo trało. Mjez tym běše hižo młodženc, kiž sobu na wozu sedžeše, dele skočil a pomhaše nětko staremu mužej, kotrehož bě Turka z woza torhnył, na nozy a prašeše so jeho ze stróželemi a z bolosću třepotajo: „Sy sebi što sčinił, luby nano?“

„Ně, luby syno“, wotmołwi starc, „je Bohu džakowano derje dosć wotběžalo a to mamy so tutym zmužitým mužam džakować“, wobroći so k Marinskemu, kotrehož hnydom za wjednika wojakow pózna, „Bóh je was w prawym času pósłał; khwilku pozdžišo a my bychmy zhubjeni byli!“

„Haj, džiwi Turka so hroznje na was měrješe“, směješe so Marinski. „Tola, prajće nam, kak tu do toho lěsa přińdžeće?“

„Sym čěski překupc“, powědaše šedziwc, „a rěkam Maček. Hdyž słyšach, zo křescenjo přećiwo Turkam čahnu, chcych tež ja k jich wójsku, nic zo bych sobu wojował, k temu sym stary a słaby; ale wy wěsće, při tajkich příležnosćach móžeš husto to abo tamo kupić.“

Turkojo džěn maja wjele wěcow, kiž su pola nas žadne a drohe a wojacy, kiž su sebi něšto dobyli, to rady bórzy předadža. Runjež sym před wjele lětami hižo junu we wokolnosći Wiena był, běch džensa tola puća zmylił — sym džěn stary a zabyćiwý — a tak přijědžechmy khětro hłuboko do lěsa, hdžež nas na dobo džewječ Turkow nadpadže; dalše sće sami widželi. Prošu was jenož, zo byšće nas njewopušćili a mje do vašeho lěhwa wzali!“

„So rozemi, zo z nami pónđeće, slubi Marinski, „ale dokelž dyrbju hišće lěs lěpje přepytać, njech was štyrjo wojacy do lěhwa přewodžeja; móža tež hnydom jatych Turkow sobu wzać.“

Na to buchu ranjeni turkowscy wojacy zawjazani tak derje kaž so hodžeše a na wóz na mjehke płachty položeni: tež jich wjednik, kotrehož bě Marinskeho tesak trjechił, bě, runjež na čole čězcy ranjeny, hišće žiwy. Jatym buchu rucy spinjene. Wojeŕski kón bu do woza zapřehnjeny, dokelž bě Mačekowy zatřěleny, a bórzy běchu na puću do lěhwa. Křescánske lěhwo dosáhnywši dósta Maček snadnje dowolnosť, zo smě sebi swój stan blisko při stanu Marinskeho natwarić; připrawy měješe wón wšě sam sobu. Třo turkowscy wojacy, kiž běchu jenož lohcy ranjeni, přińdžechu na krótki čas do lazareta; jich wjednika a druhého wojaka, kiž běštaj čězcy ranjenaj, wza Maček sobu do swojeho stana,

zo by jeju wothladał. „Bóh je mje tak hnadnje zwarnował“, mjenješe wón, „zo sym jemu wulki dżak dołžny. Tuž chcu to z tym trochu zarunać, zo po joho swjatej woli a kazni swojim njepřećelam lubosć wopokazam.“

Za krótki čas přijěcha tež Marinski ze swojimi wojakami a hdyž bě sam kralej wupowědał, što bě nazhonił a so potom trochu přehotował, poda so do Mačekoweho stana, zo by widžał, što čini. Hdyž zastupi, přińdže jemu runje Mačekowy syn napřećo a ryćeř na njeho pohladnywši, wosta ze zadžiwanjom stejo. „Kajka podobnosć!“ zawoła cyle překwapjeny.

„Što wam je, knježe?“ prašeše so młodženc.

„Mam wojaka“, wotmołwi ryćeř, „kiž je na tebe podobny, kaž małohdy bratr na bratra. Spodžiwna wěc!“ přistaji z hłowu wijo a dostupi do stana.

Tu sedžeše stary Maček při ložu, na kotrymž so turkowski wyšk w džiwich bolosćach wiješe. Zymica bě jeho přewzała a wón řečeše njezrozumliwe słowa, zo wobaj zadžiwanaj připosluchaštaj; přetož Turka řečeše česki.

„Čakaj!“ zawoła runje ze zazlobjenym hłosom. „Chcu so nad tobu wjećić, dyrbiš zhonić, što ma řekać, zo sy mje ze služby wuhnał a přede wšěmi ludźimi wohañbił, buduž hišće na mnje spominać. — Pój, mój hołbiko, pój!“ započa na dobo měrnišo: „Ja chcu će khwilu pěstonić a daloki a šěroki swět

chcu ěi pokazać. Njewobaraj zo jenož tak, to wšak ěi ničo njepomha; štož ja dđeržu, to tak lohcy njepušću. — Prječ, stary brodako“, zawoła nětko z wótrym hłosom, „što tebje pachol stara; chceš mi wobarać, zo so nad swojim njepřećelom wjeću. Nó! Tak njech je, hdyž hinak njemóžu; staršej drje budžetaj swojeho syna podarmo pytać“, — a surowje zaklinča jeho smjećo, kaž so zlóstnik wjeseli, hdyž je so jemu njeskutk poradził.

Tu pak na dobo stary Maček k ložej přiskoči, hrabny khoreho za ramjo a třaseše jeho ze wšej mocu wołajo: „Ha, ty sy rubježnik mojeho džěsća! Powědaj, što sy z njewinowatym kurjom započal? Sy je moril? — Ach, wšo ěi wodam, daj mi jeno mojeho Wjacslawa zasy!“ — Wbohi nan bě cyle zabył w swojej zrudobje, zo bě před nim ležacy bjez rozoma a hdyž žaneho wotmołwjenja njedósta a ranjeny jenož džiwje na njeho hladaše, zwjeze so na stoł a plakaše kaž džěćo.

Marinski přirěćowaše jemu, zo by jeho změrowal; wón džěn nětko hižo derje wědžeše, koho ma před sobu, ale njemóžeše jemu tola tak na dobo prajić, kak blizko jeho syn je. Skónčnje poča Maček powědać a sylzy ronjachu so jemu hišće přecy po licomaj: „Mějach něhdy synka; bě to mój přeni a kak jeho ja a moja mandželska lubowachmoj, to móžeće sebi jenož myslić, jeli maće sami džěći. Słužownik, kotrehož dyrbjach kradnjenja dla ze

služby wuhnać a pokhostać dać, rubi mi tohole syna, zo by so wjećił a wot toho časa njejsym ničo wjacy wo nim słyšał. Wšě pytanje bě podarmo. O, sym někotru milu po kraju wokoło pućował a za nim slědźił, wšo ničo njepomhaše. Bóh je nam wjacy džěći darił, ale našeho zhubjeneho njejsmy ženje zabyli. Ach, snadź je jeho tutón njedušnik sobu k Turkam wzał a wbohe džěčo je nětko zhubjene na čěle a duši!

Tuta myslička rozhori jeho tak, zo chcyše so zasy do ranjeneho Turki dać, ale Marinski jemu wobaraše: „Změrujće so, luby přecelo! Njeje wěrje podobne, zo je z rubjenym džěšćom tak daloko přišoł. Je lohcy móžno, zo je džěčo po puću něhdže wostajił a waš syn snadź móže w cyle zbožownych wobstejenjach być. Tola prajće, hdy to bě, zo je wam džěčo wotwjedł?“

„Bě to skónc zymy lěta 1662“, wotmołwi Maček. „Wjacław bě tehdom dvě lěće stary“.

Nětko bě ryceř kruće přeswědčeny, zo bě Radžinec Wjacław zhubjene džěčo; ale njemóžeše tola hnydom staremu překupcej prajić, kak blizko jeho syn je, zo njeby jemu nahle a njenadźite wjesele zeškodziło. Tuž chcyše jeho po něčim na radostnu powěsć přihotować a praji tohodla: „Hdyž lětsa přes Łužicu jěchach, dyrbjach junu w małej wjesy přenocować, hdžež młodženca zeznach. kotrehož běchu nimale w samsnym času, hdyž

bu waše džěco rubjene, złośtnikej wotehnali, kiž bě so k nim zabludził. Njeje snadź móžno, zo by to samsne džěco było?“

„O mój Božo!“ zawoła překupc, „hdy by to bylo; prošu, prajće mi khětře, kajke bě džěco zhotowane?“

Ryćeř wopisa jemu drasćičku, kiž bě jemu Wjacław sam pokazał a spomni tež na mału kapslku.

„Haj, haj!“ praji Maček płačo, „to bě naše džěco. O Božo! džakuju so, zo sy je tak hnadnje zwarnował a je ke křescanskim ludžom dowjedł. Hdže pak tamna wjeska je, zo bych tak khětře hač móžno swojeho syna pytał?“ wobroći so zasy k Marinskemu.

„Wjacław njeje wjacy we swojej druhej domiznje“, dósta wotmołwjenje. „Je wam bliže hač móžeće sebi myslić, je z našim wójskom sobu přičahnył a je nětko tu w lěhwje.“

„O dowjedźće mje k njemu, knježe“ prošese Maček, kiž so z radosću lědma čuješe.

„Ně!“ rozsudzi ryćeř, „wy wostańće tu a ja sam wam po wašeho syna póndu.“

„Njeh ja sobu du, knježe!“ praji tu na dobo Mačekowy syn, kiž bě hač dotal z měrom w kućiku sedzał a ze sylzotymaj wočomaj na nanowu a ryćerjowu rozmołwu posłuchał. „Sym džěn jeho bratr a kaž sće sam wuznał, cyle jemu podobny. Mój napohlad snadź jeho na wšo lěpje přihotuje, hač wšo, štož móhli wy jemu prajić.“

„Haj, ty maš prawje!“ přihłosowaše jemu ryčeř; „tuž pój jeno sobu.“

Wobaj džěštaj nětko do ryčerjoweho stana. Wjacław sedžeše na nizkej ławcy, kaž so zdaše, hłuboko zamysleny; měješe hłowu do rukow zapřětu. Hdyž ryčeř ze swojim towařsom zastupi, wón khětre poskoči, ale prjedy hač móžeše słowčka prajić, započa hižo Marinski: „Tu wjedu ći, luby Wjacławje, noweho přećela; ty sy mlody a kruty, tebi nahle wjesele njezeškodzi: tuž slyš: Tutón mladženc je twój bratr!“

Hdy by so při módrych njebjesach zahrmało, to njeby Wjacława bóle přewzać mohło hač tuta cyle njenadžita powěsc; stejese kaž k zemi přirosčeny a njemóžeše ani słowčka prajić.

„Haj, wěř jeno, luby Wjacławje!“ zawoła tu mladženc, kiž bě z ryčerjom přišoł, a padže jemu wokoło šije, „wěř jeno, zo sym twój bratr!“

Nětko hakle přińdže Wjacław skónčnje k sebi a lubosćiwje wobjima swojeho tak nje-nadžicy namakaneho bratra.

„A nětk pójtaj“, praji skónčnje ryčeř, „tež twój nan, luby Wjacławje, čaka žadosćiwje na swojeho syna.“

„Ach! tak je rjany starc, kotrehož nje-khmany Turka z woza storže, mój nan?“ zawoła Wjacław. „Hižo cyły čas sym sebi myslil, što tež to tamny šedziwc je, njeńdžeše

mi wjacy z mysli, tak hłuboki začišč je jeho miłe wobličo na moju wutrobu sčiniło. Nětko pak bjez komdženja k njemu, k nanej, k mojemu nanej!“

A khwatajcy běžeše wón k blizkemu stanej, hdžež Maček hižo dawno žadosćiwje na njeho čakaše.

„Nano, luby nano!“ — „Mój luby syno!“ zaklinča jeju hłós a nan a syn ležeštaj sebi w rukomaj.

Ryceř a Bohumił, kaž Wjacławowy bratr rěkaše, wostaštaj hišće khwilu wonka, zo byštaj tymaj w stanu časa dałoj so trochu rozrěčeć. Powědaštaj mjez tym někotrym wotjakam, kiž běchu so tam wćipni zhromadźili, spodźiwnu podawiznu a někotryžkuli stary brodak zetrě sebi sylzu z wóčka, hdyž na nanowu zrudobu spominaše.

Mjez tym powědaše tež Wjacław nanej swoje cyłe žiwjenje. Ze spodźiwanjom a z nutrnej dżakownosću za hnadny Boži škit připosłuchaše jemu zbožowny nan a njemóžeše so nihdy naposłuchać, přecy a přecy zasy běše hišće něšto, štož chcyše wěsćišo wědžeć a za čimž so prašeše. Wosebje wjeseleše so tež, zo bě Wjacław tak derje swoju maćeršćinu, čěsku rěč, nawuknył a njemóžeše stareho Jana za jeho lubosć a prócu dokhwalić.

„Ale, luby nano!“ praji na dobo Wjacław, „njejsy džěn mi hišće ničo wo maćeri powědał a wo njej bych tola tež rad něšto słyšał.“

„Ach, luby syno!“ wotmołwi Maček, „ma-
čerje tam bohužel wjacy doma njenamakaš.
Spi hižo na tři lěta w ćichej komorcy pod
zemju. Jeje smjerc je nas wšěch hóracy zru-
džiła. Wona njeje wjacy toho wjesela doča-
kać mohła, zo by swojeho syna zasy wuhla-
dała, na kotrehož je tak husto z bolosću
spominała.“

Tuta powěsć zrudzi Wjacslawa bóle hač
by sebi štó myslil, dokelž džěn tola swoju mać
cyle žiwjenje znał njebě; zdaše so jemu, kaž
zo bě jemu nětko něšto w jeho prawej do-
miznje pobrachowało; jeho radosć njebě wjacy
dospołna.

„A kelko mam hišće bratrow a sotrow
doma?“ prašeše so dale.

„Doma stej jenož hišće dvě sotře; swo-
jeho bratra Bohumiła džěn hižo znaješ“, wot-
mołwi nan.

Tu zastupištaj tež ryceř Marinski a Bohu-
mił zasy do stana a nětko sydžechu so wšitcy
hromadu a rozmołwjachu so hišće dlějši čas.
Přede wšěm powědaše Maček wobšěrnijo, kak
a čohodla bu Wjacslaw rubjeny. Zo bě tur-
kowski renegata*, kiž bě w zymicy sam swoju
zlósć přeradził, Wjacslawowy rubježnik, nad
tym nichtó z nich njedwělowaše. Tu bě tak
prawje spodziwne Bože wjedženje póznać.
Bože khostanje bě jeho dosćahnyło, hdžež

* Křesćan, kiž je k turkowskej wěrje přestupil.

snadž bě sebi wón to najmjenje myslit, a či, kotrymž bě wón telko zleho činił, kotrymž bě hišće w poslednim wokomiku njepečelscy napřečo stupit, či jeho nětko wothladachu, a wón ničo wo tym njewědžeše. Kak jenož wón do turkowskeho lěhwa přińdže? džiwaše so Maček.

„To ničo tak džiwne njeje, zo křescenjo k Turkam přestupja“, měnješe Marinski. „Tam maja z wjetša dobre žiwjenje, dokelž Turkojo do tajkich přeradnikow wjele dźerža a jich rad přiwozmu. Najskerje je tež wón, hdyž běchu jemu rubjene džěčo zasy wzali, so tam podał; dobry křescan drje ženje był njeje. Móžno tež je, zo měješe wotpohlad tam z džěsćom hić; dokelž Turkojo džěn rady křescanske džěći lója a kupuja, zo bychu je za najkhmańšich a najsurowišich wojakow wočahnyli. Do jich janičarow, wot kotrychž tajka hrózba dže, džěn jenož tajke džěći přińdu.“

„Móžemy so Bohu džakować, zo so zlóstnikej to radziło njeje!“ praji Maček, „hewak drje Wjacslawa ženje wjacy njebychmy namakali, a je-li bychmy, tola jenož jako njepečela našeje swjateje wěry.“

Dlějši čas hišće tak sedžo powědachu. Turkowski renegata běše nětko měrniši, runjež hišće wjacy króc njezrozemliwe a njezwisne słowa powědaše. Tež druhi turkowski wojak, kiž sobu w stanje ležeše, měješe zymicu a powědaše wjele wo swojim profeće Mohamedu

a wo paradizu, hdžež so njebudže wjacy z nje-
wěriwymi křescánami wokoło bić trjebać. Wo-
jeŕski lazeńk, kiž bě hnydom wobeju přepytał,
bě měnił, zo móžetaj ze žiwjenjom woteńć,
ale zo dyrbitaj dołho ležeć.

Bě hižo nimale pozdže, hdyž so Marinski
a Wjacław skónčnje wrócištaj, zo byštaj so
hišće na khwilu k měrej podaťoj. W srjedź nocy
dyrbještaj hižo zasy stawać, dokelž dyrbješe
nazajtra wulka bitwa być, wo kotrejž smy
hižo słyšeli. Tež Wjacław bě zmužice sobu
wojował a bě docyła zbožownje wotešoł. Stary
Maček bě so mjez tym za swojeho syna a za
cyłe křescánske wójsko modlił, zo by tež swój
džěl k dobyću přinošował. Swojimaj khorymaj
bě na wozu mjehke lěhwo přihotował a jeju
sobu do lěsa wzał, hdžež běchu cyłe wěcy
křescánskeho wójska, kotrež w bitwje trěbne
njběchu. Bohumił jeho při tym podpjerowaše.

Hdyž bě bitwa zbožownje dobyta, dojdže
tež wón ze swojim wozom do wopušćeneho
turkowskeho lěhwa, hdžež so tež z Wjacławom
zasy zeńdže. Tu přebywachu zasy hro-
madže w turkowskim stanje, mjez tym zo
křescánske wójsko do města čehnješe.

Zymica bě Turkow hišće bóle přewzała,
dokelž běštaj tak dołho na wozu ležeć dyrbja-
ťoj. Renegata zakhadžeše hišće hórje hač
prjedy. Husto khwaleše rjane turkowske ži-
wjenje, kiž bě jemu česć a bohatstwo při-
njesło. Ale tež swědomje jeho husto hrje-
baše, kaž bě z jeho slowow słyšeć.

„Wzmiće mi to džěco z wočow!“ wołaše husćišo, „njedyrbju dha nihdy měra před nim namakać; hdžežkuli so wobroću, mje wone scěhuje a přesćěha, zo mohł zadwělować. O tutón helski woheń w mojej wutrobje tež žehlic njepřestawa. Što dha na tym je, zo sym křescansku wěru zaprěł, sym dha z njeje žaneho wužitka měł; ale — ach, tutón woheń we wutrobje mje hišće mori!“

Druhi Turka bě tójšto měrniši; wjeseleše so z ćicha na swoje njebjeske myto, kiž po jich wěrje na kóždeho dobrego wojaka čaka; nimo toho hanješe a wusměšeše křescanow, kiž budža něhdy sebi podarmo za mjedowymi pomazkami paradiza porsty lizać.

Jenož krótki čas přebywaše křescanske wójsko we Wienje; bórzy zasy wotčahny, zo njeby Turkam časa wostajiło, so zasy zhromadzić a nowych mocow nabyć. Tež Marinski čehnješe z pólskim wójskom sobu. Prjedy pak hišće wobstara za Wjacslawa list, kiž chcyše Radžinecom pósłać a w kotrymž jim pisaše, zo je wšudžom zbožowny był, jim slubjo, zo so bórzy zasy z najmjeńša na khwilu k nim wróci; najprjedy dyrbyeše, kaž so samo wě, z nanom sobu do swojeje praweje domizny čahnyć. Marinskemu radži so, mjez saskimi wojakami jeneho wuslědźić, kiž bě z Budyšina, a tomu přepoda wón list, tak zo jón Radžinec w prawym času dóstachu.

Při rozžohnowanju praji ryceř Marinski

hišće k Wjacławej: „Luby Wjacławje, zasy so naju puće džěla, a Bóh wě, hač so hdy zasy wohladamoj. Ja sym će rad měł, tak dołho kaž smój hromadže, a sym so wjeselił, zo je so či wšo tak derje poradziło. Ja přeju tebi tež za cyłe dalše žiwjenje wjele zboža, hdžežkuli budžeš přebywać. Myslu sebi, zo drje so bórzy wróciš, z wotkelž sy přišoł, mjenujcy do rjaneje Łužicy. Tuž postrow mi tam wšěch znatych a“, přistaji ryceř žortujo, a sćeže sebi jednory zloty pjeřšćeň z porsta, „tu chcu tebi mału dopomnjeńku dać; pjeřšćeň džěn móžeš doma někomu na porst tyknyć, kiž zawěsće tež z radosću na tebje spomina, koho měnju, to drje sam najlěpje wěš!“

Wjacław so začerwjeni a prjedy hač móžeše so ryceřej za wšě dobroty džakować, poskići jemu tutón ruku a wotjěcha skoku za swojimi wojakami.

VII.

Skónčenje.

Zyma je so minyła. Ze zlotym klučikom svojich pruhow je miłe slónčko rjane nalěčo ze zymskich putow wuswobodziło. Cyła stwórba hotowaše so do rjaneje zeleneje drasty, zo by

ptačatka, kiž jako hosćo z cuzych, dalokich krajow so bližachu, hódnje powitała. Nadžija na rjeńši čas bě zasy do wšěch wutrowow začahnyła. Tež we wutrobje Radžinec nana a maćerje zbudži rjane nalěčo z nowa mału škričku nadžije, zo so Wjacław tola zasy wróci. Cyłu dołho zymu běchu jeho hladali, ale podarmo; ani wón sam njepríndže ani žana powěsć wo nim. To zdaše so Radžinecom džiwne a rudžeše jich. Što dyrbjachu sebi wo tym myslić? Bojachu so, zo je Wjacławej něšto so stało, hewak jim tola njeby tak dołho čakać dał. Radžinec mać měješe husto cyle wuplakanej woči. Tež Hanušecom njebě wšo jene, zo Wjacław tak dołho wosta; mějachu džěn jeho wšitcy rady. Hanka pak zakitowaše jeho ze wšej mocu, hdyž so jej Jurij směješe, zo so jemu zawěsće w Čechach prawje derje wjedže a zo snadź sebi na jich mazanu wjesku wjacy njemysli; tajkim Jurjowym słowam Hanka wěčnje kruće wotmołwješe; hdyž pak bě so Jurij smějo wotsalił, zetrě sebi husto sylcy z wočow. Tež stary Jan, kiž bě, runjež hižo 80 lět stary, hišće strowy a wjesely, khodžeše nimale kóždy dzeń do wsy, přecy so podarmo nadžijejo, zo tam tola skoro „swojeho syna“ namaka. List, kotryž bě Wjacław nazymu pósłał, čitaše skoro kóždy tydzeń.

Tak bě so hapryl 1684 přibližił a bě jónu sobotu wječor. Jan bě pola Radžinec, zo by

nazajtra z nimi ke mši šoł. Tež Hanušec nan bě k nim na bjesadu přišoł; sedžachu hromadže we jstwje a powědachu sebi wo tym a tamnym. Jurij a Hanka běštaj hišće khwilu won šloj, dokelž bě wjedro rjane ćopłe a měsačk lubje swěćeše. Sedžeštaj hromadže na rozpadankach stareho hrodu přede wsu. Powědaštaj wo Wjacławje.

„Hač težto wón tež nětkle na nas spomina?“ praji tu na dobo Jurij, kiž hewak Hancy rady k lubu řečeše, khutnje. „By mi tola jara žel było, hdy by zasy njeřišoł; bě pěkný čłowjek a mój najlubši towařš. Twój njeřećel drje tež njebě, sotra?“ pristaji zasy žortujo.

Hanka wobroći so na druhu stronu, zo Jurij njeby jeje začerwjeneju ličkow widzał a tu — što to bě — njejechaše tam něchtó po drozy wot Žitawy. Haj! Měsačk džěn cyle jasnje na njeho swěćeše a z cyla běše hižo cyle blizko, zo móžeštaj joho snadnje póznać.

„To je Wjacław!“ zawoła Jurij. „Njewidžiš dha, kak čorny zahrabuje?“ a khwatajcy zalěze wón dele a stupi so k pućej. Hanka pak sedžeše, kaž by ju wjesoła powěsc, Bóh wě, kak přeštróžała a njewěrješe sebi stanyć.

Mjez tym bě so Wjacław hižo přibližił a hdyž Jurja při puću stojo wuhlada, zastaji hanjaceho konja, skoči dele a „Jurjo, luby towařšo!“ powita swojoho přećela. „Budź witany, luby Wjacławje!“ wotmołwi Jurij.

„Smy hižo skoro nad tobu dwělowali, čím wjetše budže nětko wjesele. — Pój tola, sotra, zo do wsy přińdžemy!“ zawoła na to. Hanka bě hižo dele přišla a hdyž ju nětko Wjacław z woběmaj rukomaj powita a ji luboznje do kćějaceho wobliča hladaše, zaswětlištej so jej wóčcy a zjewištej zbože, kiž wona čuješe.

Nětko džěchu wšitcy do wsy. Jurij wjedžeše konja a khwataše do přědka, zo by Wjacława Radžinecom wozjewił. Wjacław džěše z Hanku pomašo za nim. Ducej sćeže sebi ryčerjowy pjeršćeń z porsta a praji k Hancy: „Hlej, luba Hanka, tutón pjeršćeń je mi ryčeř Marinski dał a mi dowolił, zo směm jón, komužkuli chcu, na porst tyknyć. Bych jón tak rady na twojim porsće widzał; chceš mi to dowolić?“

Hanka drje njewědžeše, što dyrbi wotmołwić, ale hdyž ju Wjacław za ruku přimny a jej porst z ryčerjowym pjeršćenjom wudebi, so wona ani kuska njewobaraše.

Mjez tym bě Jurij hižo pola Radžinec pobył a hdyž Wjacław nětko do dwora zastupi, stejachu wšitcy hižo před khěžu, jeho wočakujo. Radosć zasywidženja njetrjebam drje tu wopisować, kóždy čitař móže sebi to sam najlěpje myslić.

Hdyž běchu so wšitcy zasy trochu změrowali, prašeše so jeho Jan, hač nětko tola zasy cyle pola nich wostanje; ze strachom wočakowachu wšitcy, najbóle Radžinec mać,

Wjacławowe wotmołwjenje. Młodźenc so z radosću wusmjaja a wotmołwi: „Njewopušću was, je-li Bóh chce, za cyłe žiwjenje wjacy.“ Tute słowa hnydom wšě wobliča rozjasnichu a nětko dyrbješe Wjacław powědać, kak bě so jemu po tym hač bě list wotpósłał, dale šło a młodźenc poča: „Hdyž bě křescánske wójsko a z nim ryceř Marinski wotčahnyło, wostachmojom z nanom hišće na dvě njedźeli we Wienje, zo bychmojom widžalojom, hač muž, kotryž bě mje něhdy rubił, ze žiwjenjom woteńdže. Wón ležeše nětko we Wienje w klóštyrskéj khorowni, hdžež jeho mniša hač na najlěpje wothladachu. Hdyž bě tak daloko, zo bě jeho zymica wopušćila, čehnjech ja z nanom a z bratrom do Čech, do swojeje přenjeje domizny. Prjedy pak powědaše nan jenemu mnichej cyłu stawiznu khoreho a prošeše jeho, zo by jemu pozdžišo wo Turkowym dalšim žiwjenju k wědženju dał, štož móže.

W małym čěskim městašku je mojeho nanowa domizna. Srjedz oktobra zańdženeho lěta tam přińdžechmy a hač do tuteho časa sym tam přebywał. Bě to dołho dosć, zo móžach spóznać, hač bě mje Bóh za překupca stworil. Wězo mějach mje tam wšitcy jako bratra lubo, runjež tež jich lubosć nje-móžeše wjetša być, hač bě waša byla. Tež cuzy ludžo běchu jara přecelni ze mnu; ale mi běše tola wšo dźiwne; bě džen tak cyle hinaše, hač běch to zwučeny. Zo bych so

bóle na jich žiwjenje zložil, spytach tež husćišo překupca činić; ale při tym mějach woprawdže njezbožo; drohe wěcy předawach tunjo, tunje droho, za kisało dawach wino, mužam potykowach žonjace nohajcy, žonam mužace; druzy so mi smějachu a ja so hańbowach a wotmyslich sebi, lěpje kedźbować. Ale hižo nazajtra přiběža płačo mały pachol, kotremuž běch město šnuptobaka popjerja do nanoweje tyski nasypał. Zdach so skónčnje cyłego předawanja; ale što nětk započec? Lěnjeho pasć tola njemóžach a druhého džěła hač burskeho skoro žaneho nawuknył njeběch. A za burskim žiwjenjom, w kotrymž běch wot małosće był, přiběraše moja žadosć džeń wote dnja bóle. Pola was běch tola wědzał, k čomu tu sym; běch pilnje džěłał, tam pak njemóžach ničo činić.

Tu zawoła mje něhdy nan k sebi do komory a praji: „Luby Wjacławje, ty wěš, zo mamy će wšitcy rady a zo bychmy će rady mjez sobu zdžerželi; ale ja na tebi widžu, zo so pola nas z domom nječuješ, dokelž sy drugej domiznje zwuknył. Ty sy nam sam husto powědał, kak njerady staj tebi twojej drugej staršej čahnyć dałoj a kak staj će prosyłoj, zo by so bórzy zasy k nimaj wrócił. Z toho všeho ja póznawam, zo budžeš ty zawěsće tam zbožowniši hač pola nas. Tuž móžu ci jenož radzić; wróc so tam zasy. My drje budžemy će njerady tak khětře zasy parować, hdyž smy će lědom hakle namakali;

ale Łužica džěn njeje kónc swěta a ja sym tak w swěće wokoło był, zo drje móžu će tež tam jónu wopytać, tuž ćehń w Božim mjenje, mi je tola lubšo, hdyž tebje w cuzbje zbožowneho wěm, hač zo sy při nami njezbožowny.“

Poslednje słowa praješe nan plačo a runjež ja widzach, kak ćežke jemu džělenje bě, tola „ně“ k jeho radže njeprajich, ale přiwezach ju rady. Hač do nalěca wostach hišće při svojich přiweznych. Mjez tym dósta nan tež powěsć z Wiena, zo bě mój rubježnik so wulěkował a nic jeno na čěle, ale tež na duši, zo bu dobry, pokutny křesćan. Nan jemu rady wšo woda a tež ja žaneho hněwa na njeho nimam. Hdyž bě so nalěčo přibližiło, zesedłach sebi hišće jónu swojeho čorneho a podach so na puć do Łužicy. Džělenje drje bě ćežke; ale ja nadžijam so, zo budža so wšitcy tróštować. Nan přewodžeše mje hišće dołhi kruch a skónčnje wopušći mje slubiwši, zo mje tu we Łužicy wopyta. Dwaj jeho překupskej služownikaj přewodžeštaj mje hišće hač přez Žitawu a wot tam jěchach sam dale; puć džěn tu hižo znajach. A nětko mje tu zasy maće a njetrjebaće so bojeć, zo wam bórzy zasy čeknu“, skónči Wjacslaw smějo swoju stawiznu.

Wjacslaw wjedžeše nětko zasy swoje žiwjenje kaž bě wot mlodosće zwučeny, a bě zbožowny.

Jónu popołdnju zhotowa so Jan swoju najrjeńšu njedželsku drastu a tajki džěše

k Hanušecom. Tu měješe wulku rěč, kak je so młodemu Wjacławej Radžinej jich póćiwa džowka Hanka zalubiła a zo by ju rady za swoju lubu mandželsku wzał.

Što jemu Hanušec nan a mać wotmoł-wištaj, njemóžu prajić; ale přichodnu njedželu bě pola Hanušec wjesely swjedžeń; swjećachu Wjacławowy a Hancyny slub.

Nazymu, hdyž běchu žně domoj, bě kwas a kajki kwas? Z cyłje wokolnosće běchu hosćo prošeni a khudych móžeše do dwora přińć kelkožkuli chcyše; žadyn njewoteńdže prózdny. Tež dalocy hosćo tam běchu. Wjacławowy nan a bratr běštaj na jeho próstwu na kwas přišoj. Hdyž so stary Maček zasy domoj wróćeše, praji k Wjacławej: „Widžu, zo sy, runjež syn českeho nana, tola dobry Serb; wostań tajki a česć swojeho nana a swoju mać, kiž maš při sebi; potom će zbožo ženje njewopušći.“

Wjacław měješe so stajnje po tutej radže a bě přecy zbožowny; přenje sylzy w swojim mandželstwje płakaštaj Wjacław a Hanka, hdyž po někotrych lětach Měrtušec Jana k rowu přewodžeštaj.

Nětko su dawno wšitcy ze swěta šli, wo kotrychž smy tu slyšeli, do rjeńšeho kraja, ale wopomnjeće njeje so minyło; rad hišće powědaja sebi jich džěćidžěći wo swojim prjedowniku Wjacławje, wo „serbskim synje českeho nana“.

▬▬▬ Dobra kniha ▬▬▬

je Twój najlěpši přewodzeř, Twój najlubši přećel. Pytaš dobreho přećela! Tuž kup sebi dobru knihu! Małego wudawka za dobru knihu so ženje kać njebudžeš. Najbóle poruča so Tebi „Serbska knihownja“, kotraž jenož dobre knihi wopřija. Je jara tunja a rosće stajnje. Kup sebi kóždu knižku, kotraž wuńdže a změješ w krótkim času rjanu wulku knihownju we swojim domje, za kotruž Ty tón mały wudawk ani začuł njejsy.

Dotal su wušle:

- (z) Čo. 1. **Legendy a druhe powědańčka.**
- (č) Čo. 2. **Dźiwotworny kłobuk. (Dźiwadłowa hra.)**
- (č) Čo. 3. **Stara jablučina a druhe powědańčka.**
- (č) Čo. 4. **Plista. — Duce z kowańnje.**
- (č) Čo. 5. **Marja abo Wjelk w kralowskej holi.**
- (z) Čo. 6. **Bethlehemske dźěcatko a druhe legendy.**
- (č) Čo. 8. **Serbskeho ludu myslički a nahlady wo serbskej swójbje.**
- (č) Čo. 9. **Česki nan a serbski syn.**

Přisp.: Znamješko (z) woznamjenja knižki nabožneho, znamješko (č) knižki wšědneho wobsaha.

Ke kupowanju a pilnemu čitanju so dale poruča:

Naša wowka. Wobrazy z wjesneho žiwjenja. wot Boženy Němcoweje, přeserbšćene wot dr. Filipa Rězaka. Rjenje zwjazana knižka płaći jenož 1,50 hr. a 2 hr.

